
Informatieblad

Instrumenten om het MVO-beleid aantoonbaar te maken

Toelichting op het gebruik van
ISO 14001, OHSAS 18001/ISO 45001,
CO₂-Prestatieladder, GRI en andere
instrumenten voor maatschappelijk
verantwoord ondernemen of
inkopen.

De overtuiging -en ervaring- van SCCM is dat elke organisatie (hoe klein ook) betere milieu- en arboprestaties behaalt door het gebruik van de plan-do-check-act aanpak uit de ISO 14001- en de OHSAS 18001-norm.

Copyright SCCM

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SCCM.

Disclaimer

De inhoud van deze brochure is met uiterste zorg samengesteld, desondanks kunnen fouten en onvolledigheden niet geheel worden uitgesloten. SCCM aanvaardt derhalve geen enkele aansprakelijkheid, ook niet voor directe of indirecte schade ontstaan door of verband houdend met het gebruik van de inhoud van deze uitgave.

Instrumenten om het MVO-beleid aantoonbaar te maken

Toelichting op het gebruik van ISO 14001, OHSAS 18001/ISO 45001, CO₂-Prestatieladder, GRI en andere instrumenten voor maatschappelijk verantwoord ondernemen of inkopen.

N170308, 5 april 2017

Inhoudsopgave

1	Inleiding en leeswijzer	5
---	-------------------------	---

2	Overzicht MVO-instrumenten	7
---	----------------------------	---

3	Stappenplan MVO-instrumenten	8
---	------------------------------	---

4	MVO-thema's	11
---	-------------	----

5	MVO vraagt om instrumenten	12
---	----------------------------	----

6	Thema-overstijgende instrumenten	13
---	----------------------------------	----

7	Planet - Instrumenten thema milieu	17
7.1	Managementsystemen gericht op het thema milieu	17
7.2	Certificatie van producten of diensten op basis van milieucriteria	23
7.3	Informatieverstrekking en verslaglegging van duurzaamheidsprestaties	25

8	People - Instrumenten thema arbeidsomstandigheden en veiligheid	27
8.1	Managementsystemen gericht op het thema arbeidsomstandigheden	28
8.2	Certificatie van producten of diensten op basis van arbocriteria	31
8.3	Informatieverstrekking en verslaglegging van arboprestaties	31

9	Conclusie	32
---	-----------	----

BIJLAGEN

1	Kernthema's en onderwerpen ISO 26000	36
2	CO ₂ -Prestatieladder	39
3	GRI (Global Reporting Initiative)	41
4	ISO 14001 en ISO 45001	44

I Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Het is geen vraag of maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) belangrijk is. De vraag is hoe een organisatie aan MVO praktisch inhoud kan geven en hoe zij daar met de verschillende belanghebbenden en partners over kan communiceren. Communicatie met bijvoorbeeld afnemers, leveranciers en omwonenden is van belang om te bepalen welke onderwerpen binnen het brede gebied dat MVO bestrijkt prioriteit moeten hebben en wat mogelijke verbeteringen en oplossingen zijn.

Het onderwerp MVO, vaak samengevat onder de noemer 'people, planet, profit', is veelomvattend en kan betrekking hebben op een groot aantal verschillende thema's. De termen MVO en duurzaamheid worden vaak door elkaar gebruikt. Formeel benaderd, is MVO meeromvattend omdat het ook de sociale aspecten omvat. Duurzaamheid richt zich in de eerste plaats op het veiligstellen van het milieu en de grondstoffen voor de toekomst. Er wordt echter ook een uitleg van duurzaamheid gehanteerd die een bredere scope heeft dan alleen de milieugerelateerde onderwerpen. In deze brochure wordt de term MVO gebruikt voor het complete pakket aan thema's. Duurzaamheid wordt gebruikt voor de milieugerelateerde thema's.

De informatie in deze brochure is bedoeld voor:

- organisaties die overwegen een managementsysteem in te voeren en een keuze moeten maken tussen de beschikbare normen en certificatieregelingen. De informatie is op zowel grotere als kleinere organisaties van toepassing;
- inkoopafdelingen die overwegen om MVO-criteria mee te laten spelen bij de selectie van leveranciers.

Leeswijzer

Het aanbod aan instrumenten waarmee organisaties hun MVO-beleid aantoonbaar kunnen maken, is groot en divers. Het is vaak niet duidelijk wat deze instrumenten betekenen en hoe zij zich tot elkaar verhouden. In deze brochure zijn instrumenten beschreven die organisaties op vrijwillige basis kunnen toepassen om MVO aantoonbaar te maken. Organisaties kunnen echter ook wettelijk verplicht zijn om bepaalde onderwerpen, die ook voor MVO belangrijk zijn te rapporteren. Deze verplichtingen zijn niet opgenomen.

De brochure bestaat uit drie delen:

- 1 Overzicht van MVO-instrumenten
- 2 Stappenplan om een keuze te kunnen maken uit de beschikbare instrumenten
- 3 Uitgebreide toelichting op de instrumenten

Het overzicht van instrumenten en het stappenplan ontsluiten de informatie in deze brochure:

- Het overzicht van instrumenten laat zien welke instrumenten er zijn, welk doel zij hebben en op welk onderdeel van maatschappelijk verantwoord ondernemen zij kunnen worden ingezet: people, planet of profit. Klik op de links in het schema om snel toegang te krijgen tot een nadere toelichting over dat onderwerp.
- Het stappenplan maakt het kiezen uit de beschikbare MVO-instrumenten eenvoudiger. Het antwoord op de vragen leidt tot een suggestie over welke instrumenten in overweging kunnen worden genomen.

Uiteraard is de brochure ook op zichzelf leesbaar. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de thema's die onder MVO vallen.

Verskillende instrumenten zijn beschikbaar en geschikt om het MVO-beleid systematisch aan te pakken, erover te rapporteren en door middel van bijvoorbeeld certificatie aantoonbaar te maken. Hoofdstuk 5 gaat in op de soorten instrumenten. Deze kunnen vervolgens weer meer thema-overstijgend zijn en MVO in de breedte afdekken of betrekking hebben op een specifiek thema binnen het MVO-beleid. In hoofdstuk 6 worden de thema-overstijgende instrumenten uitgewerkt.

Aangezien SCCM de certificatie van managementsystemen op het gebied van arbeidsomstandigheden en milieu coördineert, wordt in hoofdstuk 7 en 8 ingegaan op de instrumenten die voor de invalshoeken people en planet worden gebruikt. Onder planet valt ook het onderwerp 'energie en CO₂-reductie'. Op instrumenten, gericht op de invalshoek profit, wordt niet ingegaan.

SCCM heeft in een speciale brochure uitgewerkt waarop moet worden gelet wanneer bij maatschappelijk verantwoord inkopen een ISO 14001-certificaat wordt gevraagd. Het ene certificaat is namelijk het andere niet. Is de certificatie-instelling bijvoorbeeld wel geaccrediteerd en is het certificaat wel geldig? In de brochure staat een stappenplan om het certificaat te beoordelen. Deze brochure kunt u downloaden op www.sccm.nl/publicatiesdownloads > ISO 14001 > Gebruik en ervaringen met certificatie.

2 Overzicht MVO-instrumenten

Het onderstaande schema geeft vereenvoudigd de inhoud van deze brochure weer. Klik op de links voor een toelichting op het desbetreffende onderwerp.

MVO THEMA	SOORT INSTRUMENT				
	Certificaat op basis van eisen aan producten, diensten*	Gecertificeerd Managementsysteem		Informatieverstrekking en verslaggeving over duurzaamheidsprestaties van organisaties, producten, diensten etc.	
PEOPLE					
Mensenrechten	Fairtrade UTZ	n.v.t.	SA8000	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO
Arbeidsomstandigheden binnen eigen organisatie	Fairtrade UTZ	OHSAS 18001 / ISO 45001 VCA	SA8000	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO
Arbeidsomstandigheden in de keten	Fairtrade UTZ	n.v.t.	SA8000	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO
PLANET					
Lucht	Milieukeur / EcoLabel, EU-organic, BREEAM en Milieuthermometer- en barometer FSC, PEFC en C2C		ISO 14001	MVO Prestatieladder	Dubocalc EMAS GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO
Water	Milieukeur / EcoLabel, EU-organic, BREEAM en Milieuthermometer- en barometer FSC, PEFC en C2C		ISO 14001	MVO Prestatieladder	Dubocalc EMAS GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO
Bodem	Milieukeur / EcoLabel, EU-organic, BREEAM en Milieuthermometer- en barometer FSC, PEFC en C2C		ISO 14001	MVO Prestatieladder	Dubocalc EMAS GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO
Grondstoffen (incl. afval en energie)	FSC, PEFC en C2C	ISO 50001 CO ₂ -Prestatieladder	ISO 14001	MVO Prestatieladder	Dubocalc EMAS GRI, NEN ISO 26000- zelfverklaring en OESO

MVO THEMA	SOORT INSTRUMENT				
	Certificaat op basis van eisen aan producten, diensten*	Gecertificeerd Managementsysteem			Informatieverstrekking en verslaglegging over duurzaamheidsprestaties van organisaties, producten, diensten etc.
PROFIT					
Goed bestuur		n.v.t.	n.v.t.	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000-zelfverklaring en OESO
Eerlijk en integer handelen		n.v.t.	n.v.t.	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000-zelfverklaring en OESO
Consumenten		n.v.t.	n.v.t.	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000-zelfverklaring en OESO
Maatschappelijke betrokkenheid		n.v.t.	n.v.t.	MVO Prestatieladder	GRI, NEN ISO 26000-zelfverklaring en OESO

* De keurmerken/certificatieschema's zijn ingedeeld bij het MVO-thema waarbij in de criteria het zwaartepunt ligt. Vaak hebben de keurmerken criteria uit meerdere MVO-thema's.

---

3 Stappenplan MVO-instrumenten

Voor organisaties die met MVO willen beginnen of bij inkoop eisen willen stellen aan leveranciers.

1 Zijn er producten/diensten waarvoor MVO-gerelateerde criteria zijn ontwikkeld en waarvoor een bepaald certificaat/logo kan worden verkregen?

Ja: een goede start kan zijn om te overwegen producten/diensten te leveren volgens de betreffende criteria en/of als organisatie te voldoen aan bepaalde criteria. Bij al deze keurmerken/certificaten worden concrete maatregelen vereist. Het geeft in ieder geval informatie over de MVO-thema's die belangrijk zijn voor deze producten/diensten. Klik op <instrumenten> voor meer informatie. Een vervolgstap kan zijn om een managementsysteem in te voeren. Het voldoen aan de criteria voor producten en/of diensten kan daarmee beter worden geborgd.

Nee: om MVO-prestaties te verbeteren kan worden overwogen een managementsysteem in te voeren en te laten certificeren. Ga naar stap 2 om te kijken welk(e) managementsyste(e)m(en) in aanmerking komt(en).

2 Managementsystemen worden gebruikt om:

- de belangrijkste risico's en verbetermogelijkheden op een bepaald terrein in kaart te brengen;
- vervolgens doelstellingen te formuleren;
- de organisatie zo in te richten dat deze doelstellingen gerealiseerd worden.

Voor alle managementsystemen geldt dat minimaal de eisen uit wet- en regelgeving moeten worden nageleefd en de organisatie zorgt voor continue verbetering van de prestaties. Om te bepalen welk(e) managementsysteem(en) het meest geschikt is (zijn), is de vraag welke MVO-thema's aan de orde zijn. Beantwoord daarvoor de volgende vragen.

2a Zijn het ziekteverzuim en het aantal arbeidsongevallen binnen de organisatie relatief hoog en/of zijn er arborisico's die structureel aandacht vragen?

Ja: overweeg een arbomanagementsysteem op basis van OHSAS 18001/ISO 45001 in te voeren. Voor kleinere (aan de bouw gerelateerde) organisaties met een overzichtelijk aantal arborisico's kan VCA-certificering een passend instrument zijn. VCA kan ook als opstap dienen naar OHSAS 18001/ISO 45001. Als er ook veel milieuaspecten zijn kan het arbomanagement-systeem worden gecombineerd met een milieumanagementsysteem. Ga door naar vraag 2B.

Nee: naar vraag 2B

2b Heeft de organisatie met haar activiteiten/producten/diensten direct of indirect invloed op verschillende milieuthema's (lucht-, bodem, water, grondstoffen/energiegebruik)?

Ja: overweeg een milieumanagementsysteem op basis van ISO 14001 in te voeren en te laten certificeren. Zeker wanneer er milieuwet- en regelgeving is waaraan moet worden voldaan, is een milieumanagementsysteem van belang om te zorgen dat de organisatie in compliance is. Wanneer het energieverbruik relatief hoog is, ga door naar vraag 2C.

Nee: naar vraag 2C

2c Misschien zijn niet alle milieuthema's aan de orde, maar is het energieverbruik het belangrijkste milieuthema en/of vraagt het energieverbruik extra aandacht?

Ja: overweeg een energiemanagementsysteem op basis van ISO 50001 in te voeren. De CO²-Prestatieladder kan worden overwogen wanneer dit voordeel bij aanbestedingen oplevert. Ga door naar vraag 3.

Nee: naar vraag 3

3 Is het van belang om informatie over de MVO-prestaties van het product te verschaffen? Bijvoorbeeld omdat financiële markten/aandeelhouders of klanten hun investeringen of keuzes mede baseren op de MVO-prestaties?

Ja: betreft het bouwproducten?

Ja: kijk bij Dubocalc

Nee: naar vraag 4

Nee: naar vraag 4

4 Is het voor de organisatie als geheel van belang om transparant te zijn over de MVO-prestaties, bijvoorbeeld omdat de organisatie internationaal werkt en/of afhankelijk is van financiële markten?

Ja: indien de organisatie alleen nationaal werkt, kan de NEN ISO 26000-zelfverklaring worden overwogen. Indien internationaal wordt gewerkt, ligt rapportage op basis van de GRI-standaard het meest voor de hand.

Nee: geen actie

---

4 MVO-thema's

Voor het MVO-beleid worden vaak de invalshoeken 'people', 'planet' en 'profit' gehanteerd. Binnen deze invalshoeken is weer een groot aantal thema's te onderscheiden. Van organisatie tot organisatie zal verschillen welke thema's belangrijk zijn. In de ISO 26000-richtlijn voor maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt MVO in een zevental thema's uitgewerkt. Onderstaand zijn de thema's uit ISO 26000 ingedeeld naar de drie P's:

People

- Mensenrechten
- Arbeidsomstandigheden

Planet

- Milieu

Profit

- Goed bestuur
- Eerlijk en integer handelen
- Consumenten
- Maatschappelijke betrokkenheid

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de onderwerpen die onder de thema's uit ISO 26000 vallen. De bovenstaande indeling naar de drie P's komt niet uit de ISO 26000.

De thema's uit de ISO 26000 zijn qua aard en te volgen aanpak sterk verschillend. Bepaalde thema's spelen bij zo goed als alle organisaties en andere zijn vooral aan de orde bij organisaties die internationaal werken en/of producten importeren uit niet westerse landen.

De aard van de thema's bepaalt ook de wijze waarop de implementatie van het duurzaamheidsbeleid het meest succesvol kan worden aangepakt. Bij een aantal thema's gaat het vooral om het commitment aan een aantal principes of maatregelen welke vervolgens moeten worden geïmplementeerd terwijl bij andere thema's de omvang van het aantal onderwerpen zodanig is dat een managementsysteem nodig kan zijn om tot een goede aanpak te komen. Dit laatste geldt in het bijzonder voor de thema's arbeidsomstandigheden en milieu. Dit zijn de thema's waar ook internationale normen voor zijn en waarvan SCCM in Nederland de certificatie coördineert. In hoofdstuk 5 en 6 wordt verder op de onderwerpen 'people' en 'planet' ingegaan.

---

5 MVO vraagt om instrumenten

Het onderwerp MVO omvat een groot aantal thema's. Een organisatie moet bepalen welke thema's aan de orde zijn, waar risico's en kansen liggen en welke vervolgens prioriteit krijgen. Keuzes moeten worden gemaakt, simpelweg omdat de menskracht en financiële middelen niet onbeperkt zijn. Stap voor stap worden verbeteringen aangebracht. Dit vraagt om een systematische aanpak waarbij op basis van een goede analyse prioriteiten worden gesteld en daarover kan worden gecommuniceerd.

Het bijzondere van MVO is dat vooruitgang wordt geboekt doordat interne- en externe partijen elkaar steeds uitdagen om te verbeteren. Transparantie en communicatie zijn dan ook onlosmakelijk met MVO verbonden.

Er zijn verschillende soorten instrumenten die organisaties kunnen inzetten om tot een systematische aanpak van het MVO-beleid te komen en/of daarover te communiceren:

- **Managementsystemen** om systematisch beleid te ontwikkelen en uit te voeren. Door middel van certificatie kan de kwaliteit van het systeem aantoonbaar worden gemaakt en hierover worden gecommuniceerd.
- **Op MVO gebaseerde eisen aan producten/diensten** zijn er voor verschillende productgroepen. Door middel van certificaten en keurmerken (EKO, Ecolabel, Milieukeur etc.) kan aangetoond worden dat aan bepaalde eisen wordt voldaan.
- **Leveren van (al dan niet geverifieerde)** informatie op basis waarvan belanghebbenden inzicht krijgen in het MVO-beleid van de organisatie en/of de MVO-prestaties van producten en diensten. Door een geaccepteerd format te gebruiken kunnen belanghebbenden de informatie van verschillende organisaties beter vergelijken.

Vaak worden bovenstaande instrumenten door organisaties ook gecombineerd. In deze brochure wordt een aantal in Nederland veel gebruikte instrumenten toegelicht. De instrumenten die worden ingezet zijn ook afhankelijk van de thema's die binnen het MVO-beleid aan de orde zijn.

---

6 Thema-overstijgende instrumenten

Voor alle thema's geldt dat een organisatie bij het bepalen van het beleid rekening houdt met de ideeën en verwachtingen van belanghebbenden (ook stakeholders genoemd). Waar mogelijk heeft de organisatie ook direct contact met deze belanghebbenden. Dit kunnen zowel partijen of personen binnen (zoals personeel en aandeelhouders) als buiten de organisatie (klanten, leveranciers, overheden, burens etc.) zijn. Voor elk thema kunnen er verschillende belanghebbenden zijn, en kunnen er belanghebbenden zijn die belangen hebben bij meerdere thema's.

Naast de onderstaande instrumenten die organisaties vrijwillig kunnen toepassen zijn, op grond van EU-richtlijn 2013/34/EU Besluit bekendmaking niet-financiële informatie, beursgenoteerde ondernemingen met meer dan 500 werknemers vanaf boekjaar 2017 verplicht om in hun bestuursverslag uiteen te zetten welke beleidsinspanningen zij verrichten op het gebied van mensenrechten, duurzaamheid, preventie van fraude en corruptie, diversiteit en goed werkgeverschap. Ook geldt een verplichting om de resultaten en risico's van dit beleid te beschrijven. Zo kunnen bijvoorbeeld beleggers controleren of een bedrijf de uitgesproken ambities ook waarmaakt en vaststellen waar eventuele verbeterpunten liggen.

In het besluit is vastgelegd dat een organisatie in het verslag mag aangeven dat gebruik is gemaakt van een van de kaderregelingen van de Europese Unie. Hierbij worden onder andere genoemd het EU-milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS), de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en het Global Reporting Initiative (GRI). Deze richtlijnen worden in dit hoofdstuk of het volgend hoofdstuk besproken.

ISO 26000

De ISO 26000-richtlijn geeft handvatten voor het 'stakeholdermanagement' en het waarborgen dat de eisen en verwachtingen van belanghebbenden op een systematische manier betrokken worden bij de ontwikkeling en uitvoering van het MVO-beleid.

In de ISO 26000-richtlijn zijn de thema's uitgewerkt die een organisatie bij het ontwikkelen van het MVO-beleid in overweging kan nemen. In bijlage 1 zijn de thema's en de onderwerpen die betrekking hebben op deze thema's uitgewerkt. Een organisatie zal, mede op basis van de ideeën en verwachtingen van belanghebbende partijen, zelf moeten bepalen welke thema's worden opgepakt, welke doelstellingen voor deze thema's worden geformuleerd en op welke manier deze worden gerealiseerd. De ISO 26001 geeft daarvoor geen richtlijnen.

De ISO 26000 is een richtlijn en geen eisen stellend document en is daarom niet bedoeld voor certificatie. Dit neemt niet weg dat er wel op de ISO 26000 gebaseerde certificatieschema's zijn. Er is echter geen internationaal geaccepteerd certificatieschema.

NEN ISO 26000-zelfverklaring

Door NEN is de ISO 26000-zelfverklaring ontwikkeld (NPR 9026). Met behulp van de zelfverklaring kunnen organisaties op een gestandaardiseerde manier vastleggen dat zij zich committeren aan het voldoen aan de ISO 26000-richtlijn en rapporteren over hun MVO-beleid. NEN biedt de mogelijkheid om bekendheid te geven aan de zelfverklaring en de onderbouwing via het NEN-publicatieplatform. Bij de rapportage over het MVO-beleid worden drie niveaus van transparantie onderscheiden. De basis is dat inzicht wordt gegeven in het beleid ten aanzien van de in de ISO 26000 opgenomen thema's. Bij optie 2 wordt een zogenaamde referentiematrix gepubliceerd. Dit is een uitgebreidere verantwoording van het MVO-beleid waarbij ook de beschrijving bij optie 1 verder wordt onderbouwd met onder andere de 'bronnen' binnen de organisatie (vaak documentatie) waarmee aangetoond kan worden dat de beschrijving ook juist is. Bij optie 3 wordt hier een prioriteitenmatrix aan toegevoegd. Een en ander volgens de eisen in NPR 9026. Op 1 maart 2017 zijn er 113 organisaties welke een zelfverklaring hebben gepubliceerd (circa 33% volgens optie 1, circa 50% volgens optie 2 en 17% volgens optie 3). In tabel 1 is te zien in hoeverre deze organisaties ook ISO 14001 en/of OHSAS 18001 zijn gecertificeerd.

TABEL 1: ISO 14001- en of OHSAS 18001-certificatie bij organisaties met ISO 26000-zelfverklaring op NEN-publicatieplatform (1 maart 2017)

	AANTAL ORGANISATIES MET ISO 26001-ZELFVERKLARING	WAARVAN ISO 14001 GECERTIFICEERD	%	WAARVAN OHSAS 18001 GECERTIFICEERD	%
Bouw	5	2	40%	1	20%
Diensten	42	14	33%	3	7%
Handel	7	2	29%	0	0%
Productie	36	9	25%	0	0%
Voeding	17	3	18%	1	6%
Totaal	107	30	28%	5	5%

MVO Prestatieladder

De MVO Prestatieladder is een in Nederland door certificatie-instellingen ontwikkeld certificatieschema die geïnspireerd is op de ISO 26000-richtlijn. De MVO Prestatieladder berust op drie fundamenten: (1) definiëren van prestatie indicatoren op (maximaal) 33 gebieden (people, planet, prosperity), (2) het betrekken van stakeholders inclusief het bespreken van de relevante prestatie-indicatoren, en (3) de koppeling hiervan aan een managementsysteem. Het idee achter de MVO Prestatieladder is dat de betrokkenheid van stakeholders een prikkel is voor duurzaamheids-doelstellingen met ambitie. Het managementsysteem is gericht op het beleidsniveau. De MVO Prestatieladder kent vijf niveaus, met een toenemende mate van duurzaamheidsprestaties en transparantie. In Nederland hebben 1 maart 2017 circa 156 organisaties een MVO Prestatieladdercertificaat. Dit betreft het aantal hoofdvestigingen. Aan deze certificaten zijn 80 deelcertificaten verbonden van vestigingen. De meeste (80%) hebben een certificaat op niveau 3. Er zijn geen certificaten op niveau 5.

TABEL 2: ISO 14001 en of OHSAS-18001 certificatie bij organisaties met MVO Prestatieladdercertificaat (op basis van het aantal hoofdvestigingen) 1 maart 2017

SECTOR	AANTAL ORGANISATIES MVO PR.LADDER	WAARVAN ISO 14001 GECERTIFICEERD		WAARVAN OHSAS 18001 GECERTIFICEERD	
		Aantal	%	Aantal	%
Afval en recycling	11	5	45%	1	9%
Bouw	40	23	58%	1	3%
Diensten	50	15	30%	5	10%
Handel	20	8	40%	2	10%
Productie	29	15	52%	0	0%
Voeding	6	1	17%	0	0%
Totaal	156	67	43%	9	6%

GRI

Het Global Reporting Initiative (GRI) heeft een format ontwikkeld dat wereldwijd door organisaties wordt gebruikt om te rapporteren over MVO. Het gebruik van dit rapportageformat heeft als groot voordeel dat het makkelijker wordt om de MVO-prestaties van organisaties onderling te vergelijken. GRI is een internationale richtlijn. Een organisatie kan het rapport opgesteld op basis van het GRI-format laten verifiëren door middel van een (externe) accountantsverklaring. Dat kan op twee niveaus: 'core' (basisverslaglegging) en 'comprehensive' (volledige verslaglegging met alle GRI-indicatoren). In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de onderwerpen waarover binnen het GRI-format gerapporteerd dient te worden.

De op GRI gebaseerde rapporten kunnen worden gepubliceerd op een aan GRI verbonden website. Voor het verslagjaar 2015 staan er MVO-rapporten van 141 organisaties uit Nederland. Wereldwijd staan er over 2015 MVO-rapporten van 5.920 organisaties op de website.

OESO-richtlijnen

De OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen maken duidelijk wat de Nederlandse overheid (en 45 andere landen) van bedrijven verwacht bij het internationaal zakendoen op het gebied van MVO. Ze bieden handvatten voor bedrijven hoe met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid of milieu. Het verschil met GRI is dat GRI een format (en onderwerpen) geeft voor de MVO-rapportage over MVO en de OESO-richtlijnen ook inhoudelijke richtlijnen geeft voor de inhoud en niveau van het MVO-beleid. De OESO-richtlijnen kunnen bij rapportages als referentiekader worden gebruikt.

Transparantiebenchmark ministerie EZ

Door het ministerie van EZ wordt jaarlijks de zogenaamde Kristalprijs uitgereikt aan de organisatie in Nederland waarvan de maatschappelijke verslaglegging qua inhoud en kwaliteit het hoogst scoort. Dit wordt de transparantiebenchmark genoemd. De criteria die bij de beoordeling worden gebruikt zijn afgeleid van de GRI-standaard. Uit een analyse van SCCM komt naar voren dat naar mate organisaties hoger scoren voor de transparantiebenchmark deze ook vaker beschikken over een ISO 14001 en/of OHSAS 18001 gecertificeerd managementsysteem. In onderstaande tabel zijn de uitkomsten weergegeven van scores in 2015 en 2016.

TABEL 3: Aanwezigheid ISO 14001- en/of OHSAS 18001 certificaat bij organisaties op de scorelijst van MVO-transparantiebenchmark 2015 en 2016

TRANSPARANTIEBENCHMARK 2015 EN 2016	ISO 14001	OHSAS 18001
10 hoogst scorende organisaties	70%	20%
25 hoogst scorende organisaties	68%	20%
100 hoogst scorende organisaties	45%	15%

De verschillen in percentages voor 2015 en 2016 worden veroorzaakt door de grote schommelingen in de scores van verschillende bedrijven. In 2015 scoorden verschillende industriële bedrijven hoger dan dienstverlenende bedrijven. Omdat een groter deel van de industriële bedrijven gecertificeerd zijn, zijn de percentages in 2015 hoger.

7 Planet - Instrumenten thema milieu

De drie eerder genoemde instrumenten om MVO-beleid te ontwikkelen en aantoonbaar te maken (managementsystemen, eisen aan producten/diensten en informatieverstrekking) worden allemaal ingezet bij het thema milieu. In schema 2 worden voorbeelden gegeven van in Nederland gebruikte instrumenten.

SCHEMA 2: Voorbeelden van instrumenten om milieuprestaties aan te tonen

GECERTIFICEERDE MANAGEMENT-SYSTEMEN OP HET THEMA MILIEU	GECERTIFICEERDE PRODUCTEN/ DIENSTEN (OP BASIS VAN SPECIFIEKE MILIEU-EISEN AAN PRODUCT/DIENST)	INFORMATIEVERSTREKKING EN VERSLAGLEGGING OVER DUURZAAMHEIDSPRESTATIES
ISO 14001	Milieukeur	GRI
ISO 50001	Ecolabel (EU-milieukeur)	EMAS
CO ₂ -Prestatieladder	EU-organic	EPD
EMAS	BREEAM	DuboCalc
	FSC en PEFC	EU-energielabel

7.1 Managementsystemen gericht op het thema milieu

ISO 14001 voor milieumanagementsystemen

ISO 14001 is de internationaal breed toegepaste norm voor een milieumanagementsysteem. De kern van een milieumanagementsysteem is dat een organisatie:

- systematisch een milieubeleid ontwikkelt en uitvoert. Het milieubeleid dient te passen binnen het strategisch beleid van de organisatie;
- zorgt voor de naleving van milieuwet- en regelgeving. De organisatie committeert zich aan de naleving en ISO 14001 bevat alle elementen van een compliance managementsysteem;
- de milieuprestaties steeds op een hoger niveau brengt;
- de mogelijkheden benut om de milieubelasting die ontstaat bij leveranciers en afnemers te verminderen;
- de verwachtingen en behoeften van belanghebbende partijen betreft bij de invulling van het milieubeleid;
- zorgt voor valide en betrouwbare milieu-informatie op basis waarvan het milieubeleid wordt bepaald, de vooruitgang beoordeeld en gecommuniceerd met de belanghebbenden.

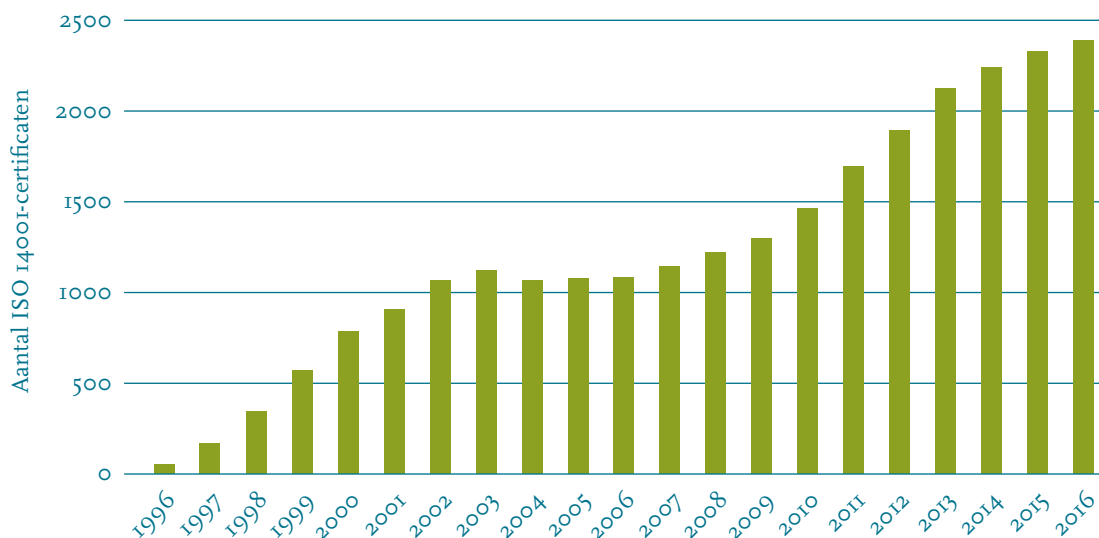
Door het betrekken van informatie van belanghebbenden (stakeholders) bij het ontwikkelen van het milieubeleid sluit ISO 14001 aan bij de ISO 26000-richtlijn voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Het bovenstaande is gebaseerd op de ISO 14001:2015 norm. In bijlage 4 is de inhoudsopgave van ISO 14001:2015 te vinden.

Organisaties met een ISO 14001:2004-certificaat hebben tot september 2018 de tijd om te gaan voldoen aan de in 2015 gepubliceerde versie van deze norm.

De ISO 14001-norm is een wereldwijd breed toegepaste norm. Er zijn wereldwijd circa 320.000 organisaties met een ISO 14001-certificaat. Daarvan zijn er circa 120.000 in Europa en 2.400 in Nederland. In Nederland vallen onder deze gecertificeerde organisaties in totaal circa 6.800 vestigingen.

FIGUUR 1: Ontwikkeling ISO 14001-certificatie in Nederland

Er is een duidelijke relatie tussen de aandacht voor MVO en de ontwikkeling van ISO 14001-certificatie in Nederland. Nadat de toename van het aantal certificaten in 2004 terugvalt, neemt vanaf 2007 het aantal ISO 14001-certificaten jaarlijks met meer dan 10% toe. Dit hangt direct samen met de groeiende interesse voor het onderwerp MVO. Door de interesse voor MVO zien organisaties ook het belang van een systematisch milieubeleid en de toegevoegde van een ISO 14001-certificaat. Dit wordt ook gestimuleerd doordat organisaties bij het inkoopbeleid de milieuprestaties van een leverancier meewegen bij de inkoopbeslissing. Een ISO 14001-certificaat wordt vaak als criterium gebruikt.

ISO 14001 en CO₂-reductie

Organisaties met een ISO 14001-certificaat werken ook aan CO₂-reductie. Hoewel de ISO 14001-norm niet expliciet vraagt om een CO₂-reductieprogramma is dit op basis van andere eisen in de ISO 14001-norm min of meer vereist en zal bij certificatie ook naar de uitvoering worden gekeken:

- ISO 14001-vereist dat de milieuaspecten en de mogelijkheden deze te verminderen worden geïdentificeerd. Het verbruik van energie (op basis van fossiele brandstoffen) valt onder gebruik van grondstoffen en de daarmee verband houdende CO₂-uitstoot onder de luchtmissies. Een organisatie dient derhalve de mogelijkheden tot reductie van energie (op basis van fossiele brandstoffen) te kennen en dient op basis van het commitment tot continue verbetering maatregelen te nemen. Wanneer voldaan is aan wettelijke eisen met betrekking tot energiebesparing kan een organisatie wel prioriteiten stellen en verbeteringen die een hoger milieurendement opleveren eerst oppakken;
- ISO 14001-vereist dat de milieu wet- en regelgeving wordt nageleefd. In Nederland is voor een groot deel van de organisaties het nemen van CO₂-reducerende maatregelen verplicht op basis van wetgeving.

De toegevoegde waarde van een ISO 14001-certificaat in het licht van CO₂-reductie is:

- Een organisatie met een ISO 14001-certificaat dient ook de mogelijkheden om verbeteringen in de keten te realiseren in het beleid op te nemen wanneer er mogelijkheden zijn daadwerkelijk invloed uit te oefenen. Zo kunnen eisen aan het energieverbruik worden gesteld bij bijvoorbeeld de selectie van leveranciers;
- ISO 14001 heeft zowel betrekking op de activiteiten/processen van de organisatie als de producten/diensten die worden geleverd. Het energieverbruik van bijvoorbeeld producten die worden ontwikkeld en op markt gebracht valt ook onder de scope van het milieumanagementsysteem;
- Een externe partij beoordeelt de wijze waarop het beleid met betrekking tot de CO₂-reductie tot stand komt (analyse van ge- en verbruik energie, inzicht in maatregelen, gemaakte keuzes) en wordt uitgevoerd.

Een ISO 14001-gecertificeerde organisatie zal (wanneer er geen sprake is van wettelijke verplichtingen) prioriteiten stellen bij het doen van investeringen. Op basis van de te behalen milieuwinst en wensen van belanghebbenden worden keuzes gemaakt. Gezien het breed ondersteunde belang van CO₂-reductie zullen deze maatregelen bij veel gecertificeerde organisaties hoog op de prioriteitenlijst staan. Vaak gecombineerd met een 'natuurlijk' moment, bijvoorbeeld wanneer er wordt uitgebreid, verbouwd en/of (vervangings-) investeringen worden gedaan. Dat zijn de momenten dat grotere stappen kunnen worden gezet.

ISO 14001 en certificatie van producten op basis van milieu-/duurzaamheidscriteria

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de instrumenten voor het certificeren van producten op basis van milieu-/duurzaamheidscriteria. Deze instrumenten en ISO 14001 sluiten op elkaar aan omdat ISO 14001 zich ook richt op alle milieuaspecten die verbonden zijn aan de producten/diensten die een organisatie levert. Dit betekent dat een organisatie zowel aandacht moet besteden aan de milieurelevante eigenschappen van een product of dienst (materialen, energieverbruik, levensduur, recyclebaarheid, verpakking etc.) als de wijze waarop deze worden geproduceerd/geleverd. ISO 14001 vraagt daarbij een identificatie van alle mogelijkheden het milieu te verbeteren vanuit een levenscyclusperspectief (van wieg tot graf). Ook de mogelijkheden om de milieubelasting in de keten te beïnvloeden horen daarbij. De norm vereist verder dat bij het ontwerp van producten rekening wordt gehouden met de geïdentificeerde milieuaspecten. Wanneer een organisatie bij het ontwerp van producten ook het hergebruik betreft van (delen van) producten die eerder op de markt zijn gebracht is er sprake van een 'cradle to cradle' (C2C) benadering (zie 5.2).

Op een aantal manieren kunnen ISO 14001-certificatie en de instrumenten die zich richten op specifieke producten/diensten (waarvan voorbeelden genoemd in 5.2) elkaar versterken:

- Bij de identificatie van milieuaspecten en het stellen van doelstellingen kan een organisatie gebruik maken van de normen die voor specifieke producten zijn opgesteld. Wanneer bijvoorbeeld in criteria voor Milieukeur aan bepaalde grondstoffen eisen worden gesteld kan dit voor een organisatie aanleiding zijn om dit als referentie te gebruiken;
- In het milieumanagementsysteem kunnen doelstellingen worden geformuleerd om bepaalde producten/diensten met een bepaald certificaat op de markt te brengen. De uitvoering van deze doelstelling wordt vervolgens in het milieumanagementsysteem geborgd. Dit betekent ook dat wanneer een organisatie een milieucertificaat of keurmerk voor een product heeft, het blijven voldoen aan de eisen onderdeel is van het milieumanagementsysteem.

Omdat veel certificaten en keurmerken zich sterk richten op de eigenschappen van de betreffende producten heeft een ISO 14001-certificaat voor de betreffende organisatie een toegevoegde waarde op de volgende punten:

- Een organisatie wordt gedwongen ook visie te hebben op de samenstelling van het producten/diensten pakket in de toekomst en daar vanuit milieuperspectief verbeteringen in aan te brengen;
- De organisatie wordt ook gedwongen de milieuaspecten van het proces waarmee de producten/diensten worden geleverd te verbeteren;
- De organisatie heeft een systeem om de naleving van milieuwet- en regelgeving met betrekking van zowel de producten als de processen te borgen.

ISO 14001 en het leveren van (al dan niet geverifieerde) milieu-informatie

Verslaggeving over de milieuprestaties is een belangrijk onderdeel van de rapportages in het kader van duurzaam ondernemen (zie 4 en 5.2). Het kan zowel milieu-informatie betreffen over de organisatie als geheel als informatie met betrekking tot specifieke producten of diensten. Voor het genereren van de milieu-informatie heeft een milieumanagementsysteem een belangrijke toegevoegde waarde:

- ISO 14001 bevat verplichtingen ten aanzien van het monitoren van de milieuprestaties. De informatie die hieruit voortkomt vormt ook de basis voor de duurzaamheidsrapportages;
- ISO 14001 vereist dat de milieu-informatie valide en betrouwbaar is. Dit betekent dat ook de kwaliteit van de milieu-informatie die in andere rapportages wordt gebruikt is geborgd.

ISO 50001 voor energiemanagementsystemen

ISO 50001 is een norm voor een energiemanagementsysteem. De ISO 14001-norm richt zich op alle milieuaspecten (waar energie onderdeel van uitmaakt) en richt zich op zowel de producten die een organisatie levert als de processen om deze producten (of diensten) te leveren.

Bij de ISO 50001-norm gaat het alleen om het energieverbruik en -gebruik dat verbonden is aan de activiteiten van de organisatie (en dus niet van de producten die worden geproduceerd).

De belangrijkste verschillen tussen ISO 14001 en ISO 50001 zijn:

- ISO 50001 verwacht dat een energiebalans wordt opgesteld en het energieverbruik gedetailleerd in kaart is gebracht. ISO 14001 is minder specifiek over het detailniveau waarmee milieuaspecten (en daarmee ook het energieverbruik) in beeld worden gebracht;
- ISO 14001 neemt ook het energieverbruik bij leveranciers mee;
- ISO 14001 verplicht een organisatie om de milieuprestaties te verbeteren. Een organisatie kan zelf de prioriteiten bepalen. Het kan dan zijn dat andere milieuaspecten een hogere prioriteit hebben. Bijvoorbeeld omdat deze in verhouding een hogere milieuwinst opleveren.

De ISO 50001-norm wordt internationaal toegepast. Wereldwijd zijn er circa 12.000 organisaties met een ISO 50001-certificaat. In Europa zijn er ruim 10.000 certificaten, waarvan circa 6.000 in Duitsland. In Nederland zijn er 17 organisaties met een certificaat. De toepassing wordt beïnvloed door Nationale wetgeving en financiële incentives. Het aantal in Duitsland is hoog omdat organisaties met een ISO 50001-certificaat een reductie krijgen op de energiebelasting.

In het volgende schema zijn de verschillen tussen ISO 14001, ISO 50001 en de CO₂-Prestatieladder met betrekking tot de scope van het reduceren van het energieverbruik en/of CO₂-emissies samengevat.

SCHEMA 3: Overzicht van verschillen tussen de scope van managementsystemen met betrekking tot energie- en/of CO₂-reductie.

	ISO 14001	ISO 50001	CO ₂ -PRESTATIELADDER
Activiteiten/processen om producten/diensten te produceren of leveren	+	+	+
Het energieverbruik van de producten/diensten welke de organisatie levert (tijdens de levensduur van het product of de dienst)	+	-	-
Energieverbruik bij leveranciers en/of dienstverleners	+	-	+

CO₂-Prestatieladder

De CO₂-Prestatieladder is een instrument om bedrijven die deelnemen aan aanbestedingen, door het geven van een 'gunningsvoordeel', te stimuleren tot CO₂-bewust handelen in de eigen bedrijfsvoering en bij de uitvoering van projecten. Het gaat daarbij met name om energiebesparing, het efficiënt gebruik maken van materialen en het gebruik van duurzame energie. Er worden vijf treden op de ladder onderscheiden. Hoe hoger op de ladder hoe meer gunningsvoordeel.

In de praktijk kunnen de treden 1 en 2 als opstap worden beschouwd en gaat het om de treden 3, 4 en 5.

De CO₂-Prestatieladder heeft geen absolute doelstellingen ten aanzien van de CO₂-prestaties. Er worden net als bij ISO 14001 en ISO 50001 vooral organisatorische/administratieve eisen gesteld. Op de hogere treden wordt het niveau van de energie/CO₂ besparende maatregelen beïnvloed door de verplichte communicatie met belanghebbende en het participeren in sectorprojecten gericht op energiebesparing/CO₂-reductie. Het is dus niet zo dat aan een hogere trede op de ladder ook automatisch een hoger niveau van CO₂-reductie oplevert.

De CO₂-Prestatieladder is in Nederland ontwikkeld en wordt hoofdzakelijk in Nederland toegepast. Er zijn circa 750 organisaties met een CO₂-Prestatieladdercertificaat. Het betreft veel organisaties die aan overheden diensten leveren (bouw- en installatiebedrijven, afvalinzamelaars en -verwerkers, rioolreinigingsbedrijven etc.).

In bijlage 2 is een toelichting op de CO₂-Prestatieladder opgenomen.

ISO 14001 versus CO₂-Prestatieladder

Wat is onderscheidend aan CO₂-Prestatieladder ten opzichte van ISO 14001 (vanaf trede 3): ISO 14001 gaat uit van een 'risicobenadering' dit betekent dat milieuaspecten worden aangepakt op basis van het milieurisico dat eraan verbonden is. Voor veel organisaties zal energie-/CO₂-reductie een belangrijk milieuaspect zijn en daarom een milieuaspect waarvoor doelstellingen voor verbetering worden geformuleerd. Dit kan ook op basis van wet- en regelgeving zijn vereist.

De CO₂-Prestatieladder is (vanaf trede 3) meer voorschrijvend ten aanzien van:

- eisen aan de diepgang van energieleeranalyse (bij ISO 14001 is dit alleen nodig wanneer dit inzicht vereist is om te komen tot een goed beleid en/of dit op basis van regelgeving is vereist);
- meenemen van scope 3 (keten upstream en downstream) ook wanneer energie minder relevant is;
- verplichte publicatie van doelstellingen en plannen (bij ISO 14001 alleen wanneer dit relevant is voor belanghebbenden);
- referentie aan maatregellijsten;
- initiëren van sector/keten initiatieven;
- verplichte consultatie van overheden en NGO's ten aanzien van energie. ISO 14001:2015 vereist wel dat de eisen en behoeften van belanghebbenden worden vastgesteld ten aanzien van het milieubeleid. Daar vallen ook overheden en NGO's onder. Het vaststellen hoeft echter niet verplicht door consultatie.

Wat is onderscheidend aan ISO 14001 t.o.v. CO₂-Prestatieladder (vanaf trede 3):

- ISO 14001 zorgt ervoor dat organisatie een afweging tussen verschillende milieuaspecten maakt. Door de aandacht te concentreren op één milieuaspect bestaat het risico dat de verbeteringen teniet worden gedaan door de achteruitgang van andere milieuaspecten. Zo heeft de introductie van veel voertuigen met dieselmotoren de CO₂-emissies gereduceerd maar de emissies van stikstof en fijnstof verhoogd. ISO 14001 gaat uit van een integrale benadering;
- Evaluatie van naleving wettelijke en andere eisen (waaronder die voor energie).

ISO 50001 versus CO₂-Prestatieladder

Wat is onderscheidend aan CO₂-Prestatieladder (vanaf trede 3) ten opzichte van ISO 50001:

- Meenemen van scope 3 (keten upstream en downstream) verplicht;
- Verplichte publicatie van doelstellingen en plannen;
- Referentie aan maatregellijsten;
- Initiëren van sector/keten initiatieven;
- Verplichte consultatie van overheden en Ngo's;
- CO₂-reductie in plaats van energiebesparing.

Wat is onderscheidend aan ISO 50001 ten opzichte van CO₂-Prestatieladder (vanaf trede 3):

- Toekomstig energiegebruik en -verbruik;
- Evaluatie van naleving wettelijke en andere eisen;
- Vaststellen energiebaseline en energieprestatie-indicatoren gericht op verklaren van veranderingen.

EMAS

Op basis van een Europese verordening kunnen organisaties zich laten registreren voor EMAS (Eco Management and Audit Scheme). In alle EU-lidstaten is een competent body welke de EMAS-registratie verzorgt.

Registratie is mogelijk wanneer aan de volgende eisen is voldaan:

- De organisatie heeft een milieumanagementsysteem dat aan de EMAS-eisen voldoet (de basis daarvoor is ISO 14001);
- De organisatie heeft een milieoverslag opgesteld;
- Het milieumanagementsysteem is geverifieerd en het milieoverslag gevalideerd door een EMAS erkende verificateur. Een ISO 14001-certificaat kan worden gebruikt voor het voldoen aan de eisen met betrekking tot het milieumanagementsysteem;
- Het bevoegd gezag van de overheid dat toezicht houdt op de naleving van milieu wet- en regelgeving heeft geen bezwaar tegen de registratie.

In Europa zijn er circa 4.000 organisaties met een EMAS-registratie. In Nederlands zijn er vier organisaties met een EMAS-registratie.

Wat betreft CO₂-reductie zijn de eisen in EMAS en ISO 14001 gelijkwaardig. Het enige verschil is dat bij EMAS ook gerapporteerd wordt over de hoofdlijnen van het milieubeleid en de resultaten daarvan. Dit betreft dus ook het energieverbruik en de belangrijkste reductieplannen.

7.2 Certificatie van producten of diensten op basis van milieucriteria

Verschillende regelingen zijn beschikbaar waarbij er eisen aan producten/diensten worden gesteld die de milieubelasting verlagen. Het betreft zowel regelingen die onder een formele accreditatiestructuur vallen (dat wil zeggen accreditatie van certificatie- en of inspectie-instellingen door bij de IAF aangesloten accreditatie-instellingen) als keurmerken die met een eigen accreditatie werken. Een aantal veel gebruikte keurmerken wordt kort toegelicht. Het is nadrukkelijk een selectie omdat er op deelgebieden nog een groot aantal andere bestaat. In paragraaf 5.1 is de relatie tussen ISO 14001 en de certificatie van producten/diensten op basis van milieucriteria toegelicht. De certificatie op basis van ISO 14001 en certificatie van producten/diensten zijn complementair.

Milieukeur

In Nederland ontwikkelt en beheert Stichting Milieukeur (SMK) certificatieschema's voor verschillende producten en diensten. Het betreft voornamelijk consumentenproducten, waaronder veel voedingsmiddelen. Ook zijn er schema's voor bepaalde productiemethoden in vooral de landbouw (zoals maatlat duurzame veehouderij). De eisen die aan de producten worden gesteld leiden tot vanuit milieuoogpunt gezien duurzaam geproduceerde producten zonder dat deze als biologische producten kunnen worden getypeerd (op basis van de daarvoor geldende Europese criteria, zie EU-Organic).

Naast bovenstaande certificatieregelingen heeft SMK nog regelingen gericht op de milieuprestaties in bepaalde sectoren (zoals barometer duurzame slager).

In het buitenland zijn ook certificatieschema's voor producten waarvan de logo's op producten in Nederland terug te vinden zijn (bijvoorbeeld Nordic Swan).

EU-Ecolabel

Dit is een door de Europese Unie ingesteld certificatieschema voor vanuit milieuoogpunt duurzame producten. Het betreft een 34-tal consumentenproducten (zoals tv's en afwasmiddelen) verdeeld over een 12-tal productgroepen (zoals elektronica en schoonmaakmiddelen).

Er zijn geen EU-Ecolabel criteria voor voedingsmiddelen.

De EU-Ecolabel criteria richten zich op de duurzaamheid van de producten en productieprocessen zonder dat deze als biologische producten kunnen worden getypeerd.

EU-Organic

Door de Europese Unie is op basis van een verordening een Europees logo voor biologische voedselproducten ingesteld, in deze verordening liggen ook de criteria vast op basis waarvan dit logo kan worden toegepast. Met de invoering van dit Europees logo zijn nationale logo's voor biologische producten overbodig geworden.

BREEAM

BREEAM is een certificatieregeling die zich ten doel stelt om integraal de duurzaamheid van een nieuw gebouw, een bestaand gebouw, een heel gebied (gebiedsontwikkeling) of de sloop van een gebouw te meten en te beoordelen. Het meest bekend zijn de BREEAM-certificeringen voor nieuwbouw en 'in-use' (bestaande bouw). De certificering richt zich vervolgens op drie onderdelen die desgewenst afzonderlijk gecertificeerd kunnen worden: het asset (de duurzaamheidsprestatie van het gebouw), het management (hoe duurzaam wordt het gebouw beheerd) en het gebruik (hoe duurzaam wordt het gebouw gebruikt). Voor al deze drie onderdelen wordt gekeken naar een negental aspecten: management, gezondheid, energie, transport, water, materialen, afval, landgebruik & ecologie en vervuiling. Dit kunnen zowel nieuwe als bestaande gebouwen zijn. Het gaat om zowel de eigenschappen en voorzieningen van het gebouw zelf als de wijze waarop het wordt gebouwd en/of gerenoveerd. BREEAM-schema wordt in Nederland beheerd door de Dutch Green Building Council (DGBC). Verschillende eisen hebben een relatie met ISO 14001 en ISO 50001.

FSC en PEFC

FSC (Forest Stewardship Council) en PEFC zijn certificatieregelingen gericht op duurzaam bosbeheer. Dit wordt bereikt door producten gefabriceerd in duurzaam geproduceerde bossen te onderscheiden. Het gaat om zowel hout als producten waar hout als grondstof wordt gebruikt (zoals papier). FSC en PEFC zijn wereldwijd toegepaste certificatieschema's.

Cradle to Cradle (C2C)

De kern van C2C is dat materialen die in het ene product gebruikt zijn op een hoogwaardige manier worden hergebruikt in een volgend product, in een technische of in een biologische cyclus. Producten die aan de C2C-criteria voldoen kunnen daarvoor worden gecertificeerd en mogen het C2C-logo voeren.

7.3 Informatieverstrekking en verslaglegging van duurzaamheidsprestaties

Bij de volgende instrumenten wordt informatie over de duurzaamheid van producten, diensten of organisaties volgens een bepaald format opgesteld. De informatie is mogelijk door een externe partij geverifieerd. Het is vervolgens aan de ontvanger van de informatie om de informatie over verschillende producten, diensten of organisaties met elkaar te vergelijken en deze vervolgens een rol te laten spelen bij besluiten over bijvoorbeeld investeringen, beleggingen of selectie van leveranciers.

Environmental Product Declaration (EPD)

Een EPD richt zich op producten of diensten en geeft informatie over de milieubelasting van een product op basis van een levenscyclusanalyse. In tegenstelling tot de eerder genoemde voorbeelden worden er geen eisen aan een product gesteld maar wordt de informatie over de milieubelasting op een gestandaardiseerde wijze verstrekt. De informatie maakt het mogelijk dat op verantwoorde wijze een keuze tussen verschillende producten kan worden gemaakt. Als basis voor een EPD wordt de ISO 14025-norm gebruikt. Dit is een norm voor de opstelling van zogenaamde type III-milieuverklaringen. De ISO 14025 is een specificatie van de ISO 14040-norm voor de uitvoering van een levenscyclusanalyse. Een EPD bevat informatie over de milieubelasting op basis van een levenscyclusanalyse. De verklaring is gebaseerd op een programma waarin voor een bepaald product richtlijnen voor de levenscyclusanalyse zijn ontwikkeld. In het programma zijn afspraken gemaakt over de externe verificatie. De verklaring is primair bedoeld voor gebruik in het zakelijk verkeer. De opstelling van EPD's is het sterkst ontwikkeld voor bouwproducten.

Energielabels

Om consumenten bij de aankoop van producten informatie te geven over het energieverbruik zijn verschillende labels beschikbaar. Op basis van EU-regelgeving moet verplicht informatie worden meegeleverd bij de verkoop van onder andere auto's, elektrische apparaten, lampen en gebouwen.

Dit label is een maatstaf voor de consument om te zien hoe zuinig, milieuvriendelijk en/of energiebesparend het aangekochte product is. Tevens staat er vaak informatie op over de prestaties van het product en de gebruikte materialen bij de productie.

Naast het voor een aantal verplichte energielabel zijn er vrijwillige labels. Bekend is daarbij het Amerikaanse Energy Star-label, dit staat regelmatig op kantoorapparatuur zoals computers, beeldschermen, printers en kopieerapparaten. Energy Star stelt eisen aan het energieverbruik van apparaten, onder meer in de stand-by stand.

DuboCalc

DuboCalc is een softwaretool om snel en eenvoudig de duurzaamheid en milieukosten van ontwerpvarianten van grond- weg- en waterbouwwerken (GWW) te berekenen. DuboCalc wordt gebruikt door opdrachtgevers en (potentiële) opdrachtnemers voor het schrijven en beoordelen van aanbestedingen van GWW werken op basis van EMVI-criteria (Economisch Meest Voordelige Inschrijving). Naast prijs worden dan ook andere criteria meegewogen. De criteria dienen betrekking te hebben op de opdracht. De EMVI-criteria hoeven niet noodzakelijk van zuiver economische aard te zijn. Net als bij geschiktheidseisen en selectiecriteria moeten EMVI-criteria objectief, transparant en proportioneel zijn. De aanbestedende organisatie bepaalt vóór de aanbesteding welk gewicht elk EMVI-criterium krijgt.

EMAS

Naast de implementatie van een milieumanagementsysteem (waarvoor de ISO 14001-norm als basis wordt gebruikt) dient een zogenaamde EMAS-milieuverklaring te worden opgesteld. De milieuverklaring geeft inzicht in de belangrijkste milieuaspecten van een organisatie (emissies, gebruik water, energie en andere grondstoffen, afval etc.) en de doelstellingen met betrekking tot de verbetering van de milieuprestaties. De EMAS-milieuverklaring moet worden gevalideerd door een daarvoor geaccrediteerde milieuverificateur. Een goedkeuring kan alleen worden gegeven wanneer de milieuverificateur geen afwijkingen van milieuwet- en regelgeving heeft geconstateerd.

GRI

GRI geeft een format voor een MVO-rapportage (zie toelichting in hoofdstuk 6). Buiten de 58 algemene criteria heeft GRI 91 specifieke criteria voor de verschillende MVO-thema's. De milieucriteria nemen daarin een belangrijke plaats in, 34 van de in totaal 91 criteria hebben betrekking op milieu. Daarvan hebben er 5 betrekking op energie en daarmee reductie van CO₂.

Milieuthermometer- en barometer

Er zijn verschillende branchespecifieke instrumenten waarmee organisaties hun milieu- en duurzaamheidsprestaties kunnen inventariseren en vergelijken met organisaties in dezelfde sector. Voorbeelden zijn de certificatieregelingen 'milieuthermometer zorg' en de 'barometer duurzame bloemist' (zie www.smk.nl). Door Stimular wordt de zogenaamde milieubarometer aangeboden waarmee organisaties hun prestaties kunnen inventariseren en vergelijken. Deze wordt door bijvoorbeeld gemeenten gebruikt (zie www.stimular.nl).

---

8 People - Instrumenten thema arbeidsomstandigheden en veiligheid

In de ISO 26000-richtlijn bestaat het thema arbeidsomstandigheden uit de volgende onderwerpen:

- 1 Werkgelegenheid en arbeidsrelatie
- 2 Arbeidsvoorwaarden en omstandigheden
- 3 Sociale dialoog
- 4 Veiligheid en gezondheid
- 5 Persoonlijke ontwikkeling

Daarnaast bevat het thema 'Mensenrechten' uit de ISO 26000 een aantal onderwerpen die ook gerelateerd zijn aan de arbeidsomstandigheden (bijvoorbeeld discriminatie en fundamentele arbeidsrechten).

In de OESO-richtlijnen zijn voor de onderwerpen arbeid (waaronder kinderarbeid) en mensenrechten aanbevelingen opgenomen.

Binnen de GRI-criteria wordt het onderwerp 'social' verdeeld in vier invalshoeken:

- Arbeidsomstandigheden en fatsoenlijk werk (16 criteria)
- Mensenrechten (12 criteria)
- Maatschappij (11 criteria)
- Productverantwoordelijkheid (9 criteria)

Bij het thema arbeidsomstandigheden geldt dat deze betrekking hebben op zowel de activiteiten van de organisatie zelf (intern) als op de activiteiten bij derden (extern in de keten) waar invloed op kan worden uitgeoefend. In de praktijk krijgen juist de arbeidsomstandigheden/mensenrechten in de keten veel aandacht in het kader van MVO. Het gaat dan om bijvoorbeeld de arbeidsomstandigheden en mensenrechten in niet westerse landen. Denk aan textielproductie en de verbouw en oogst van bepaalde grondstoffen voor de voedingsmiddelenindustrie.

Er zijn verschillende instrumenten om onderdelen van het MVO-beleid met betrekking tot arbeidsomstandigheden aantoonbaar te maken. Daarbij valt op dat, met uitzondering van de GRI-rapportage, de instrumenten maar een deel de verschillende GRI-criteria afdekken. In de toelichting op de instrumenten wordt hierop ingegaan.

Schema 4: Voorbeelden van instrumenten met betrekking tot aantoonbaarheid MVO m.b.t. arbeidsomstandigheden

GECERTIFICEERDE MANAGEMENTSYSTEMEN OP HET THEMA ARBEIDSONSTANDIGHEDEN	GECERTIFICEERDE PRODUCTEN/ DIENSTEN (OP BASIS EISEN AAN ARBEIDSONSTANDIGHEDEN BIJ PRODUCT/DIENST)	INFORMATIEVERSTREKKING EN VERSLAGLEGGING ARBOPRESTATIES
OHSAS 18001-/ISO 45001-certificaat	FairTrade	GRI
VCA-certificaat	UTZ	OESO-richtlijnen
SA8000	FSC en PEFC	
Investors in People		

8.1 Managementsystemen gericht op het thema arbeidsomstandigheden

OHSAS 18001/ISO 45001

In 1999 is de eerste OHSAS 18001-norm gepubliceerd voor arbo- en veiligheidsmanagement-systemen. OHSAS staat voor Occupational Health and Safety Series. In 2007 is een tweede versie van deze norm verschenen. De OHSAS 18001 zal worden vervangen door de ISO 45001 die naar verwachting medio 2017 wordt gepubliceerd.

Met de komst van de ISO 45001 wordt het arbomanagementsysteem opgezet volgens de ISO HLS-structuur. Daarmee wordt de aansluiting met de ISO 26000-richtlijn versterkt. Onderdeel van de ISO 45001 is onder andere de identificatie van eisen en verwachtingen van belanghebbenden.

Kenmerken van een arbomanagementsysteem op basis van OHSAS 18001/ISO 45001 zijn:

- Organisatie committeert zich tot het voldoen aan de arbo wet- en regelgeving en andere eisen en het steeds verder verbeteren van de arbo- en veiligheidsprestaties;
- De organisatie identificeert de ontwikkelingen (op korte en lange termijn) die van invloed kunnen zijn op het arbobeleid;
- De organisatie identificeert de eisen en verwachtingen van belanghebbende partijen;
- De organisatie zorgt voor het systematisch identificeren evalueren van gevaren en risico's met betrekking tot de arbeidsomstandigheden en veiligheid verbonden aan de activiteiten van de organisatie (inclusief van eventuele onderaannemers) voor alle personen werkzaam onder het gezag van de organisatie;
- De organisatie identificeert de kansen om de arbo- en veiligheidsprestaties te verhogen;
- De organisatie zorgt voor 'management of change'-procedures om de mogelijke gevolgen van wijzigingen vooraf te identificeren en maatregelen te nemen;
- De organisatie formuleert doelstellingen met betrekking tot de te behalen arbo- en veiligheidsprestaties, uitgaande van de geïdentificeerde risico's en kansen;
- De organisatie neemt maatregelen (technisch en/of organisatorisch) om gevaren weg te nemen en risico's te voorkomen en doelstellingen te realiseren;
- De organisatie monitort in hoeverre de doelstellingen worden behaald (inclusief de naleving van wet- en regelgeving en andere afspraken). Bij afwijkingen wordt bijgestuurd;

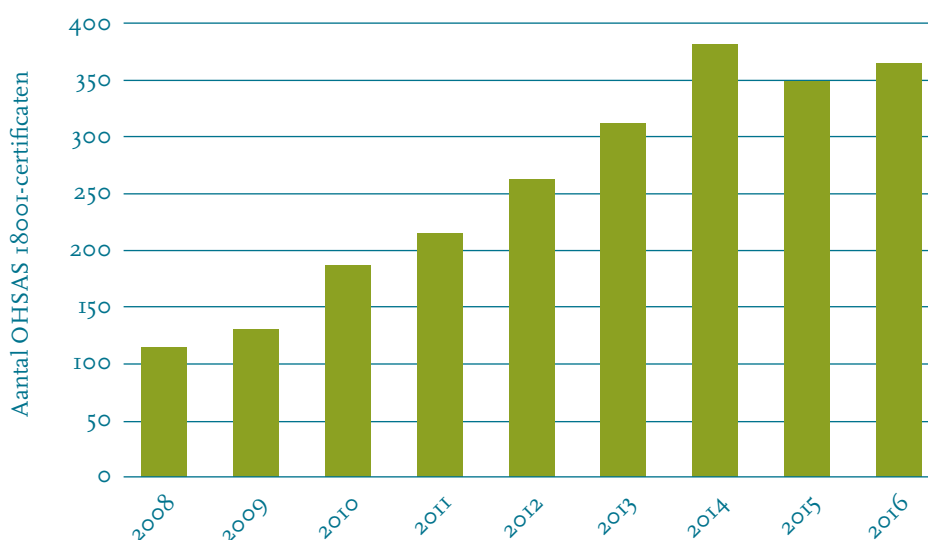
→ De directie is verantwoordelijk en aanspreekbaar op het functioneren van het arbo- en veiligheidsmanagementsysteem en het bepalen van de resultaten. De betrokkenheid van de directie moet uit de dagelijkse gang van zaken blijken. Periodiek voert de directie een formele beoordeling uit en bepaalt in hoeverre het systeem werkt en doelstellingen kunnen worden bijgesteld vanuit het oogpunt van continue verbetering.

Wanneer de OHSAS 18001/ISO 45001 worden vergeleken met de eisen die in de ISO 26000 en de GRI-criteria valt het volgende op:

- De informatie die nodig is om invulling te geven aan de vier GRI-criteria met betrekking tot arbeidsomstandigheden en veiligheid zullen met een arbomanagementsysteem eenvoudig te genereren zijn;
- Een rapportage op basis GRI-criteria geeft maar een beperkt inzicht in de arbeidsomstandigheden en veiligheid en de maatregelen die een organisatie neemt om de arborisico's terug te brengen.

In figuur 2 is te zien dat er in Nederland circa 400 organisaties zijn met een OHSAS 18001-certificaat. Onder deze certificaten vallen circa 1.600 vestigingen.

FIGUUR 2: ontwikkeling aantal OHSAS 18001-certificaten in Nederland

Onderzoek van SCCM heeft uitgewezen dat organisaties het arbomanagementsysteem laten certificeren omdat daarmee een betere borging van de arboprestaties wordt beoogd. Betere arboprestaties zijn belangrijk om dat een werkgever zich verantwoordelijk voelt voor het personeel dat werkzaam is voor de organisatie en daarnaast is dit ook uit kostenoverwegingen. Verzuim is een kostbare zaak. In toenemende mate wordt de aanwezigheid van een OHSAS 18001-certificaat gebruikt als criterium bij maatschappelijk verantwoord inkopen. Hoewel het toeneemt, is het nog niet gebruikelijk om arbeidsomstandigheden en veiligheid bij het maatschappelijk verantwoord inkopen te betrekken.

In tabel 3 is te zien dat organisaties die hoger scoren wat betreft transparantie over MVO ook vaker OHSAS 18001-gecertificeerd zijn. Van de tien hoogst scorende organisaties heeft 40% een of meer delen van de organisatie OHSAS 18001 gecertificeerd.

VCA-certificaat

VCA staat voor VGM (veiligheid, gezondheid milieu) Checklist Aannemers. Organisaties kunnen een VCA-certificaat halen, voorwaarde is dat ook personen werkzaam voor deze organisaties over een VCA-persoonscertificaat beschikken. VCA is primair gericht op veiligheid en het voorkomen van ongevallen. Het is van oorsprong vooral gericht op de bouw en petrochemie. Later is het VCA-certificaat ook door organisaties in aanverwante sectoren toegepast. VCA is een van oorsprong Nederlandse certificatieregeling. Het wordt ook in Duitsland en België toegepast, het is daar echter minder wijdverbreid als in Nederland.

De ontwikkeling en het gebruik van VCA is eind jaren tachtig gestart door bedrijven in de (petro)chemie die veel aannemers inschakelden. Inmiddels is de aanwezigheid van een VCA-certificaat bij aan de bouw gerelateerde bedrijven een vanzelfsprekendheid. Er zijn dan ook duizenden bedrijven met een VCA-certificaat.

Om een VCA-certificaat te behalen dient een organisatie organisatorische maatregelen in te voeren welke ook onderdelen van een managementsysteem bevatten. Het bevat echter niet de volledige PDCA-cyclus zoals die bij managementsystemen op basis van ISO-normen bekend is. Meer informatie over de inhoud van een VCA-certificaat ten opzichte van een OHSAS 18001-certificaat is te vinden op de website van SCCM: <http://www.sccm.nl/ohsas-18001-versus-vca>.

SA8000

De onafhankelijke organisatie Social Accountability International (SAI) heeft SA 8000 ontwikkeld en controleert de naleving ervan. SA staat voor Social Accountability en richt zich op goede en eerlijke arbeidsomstandigheden in de gehele productieketen. Deze internationale norm is een uit Amerika afkomstig certificatieschema voor 'social accountability'. De eisen zijn gebaseerd op richtlijnen van de ILO (International Labour Organization), de VN en andere (inter)nationale normen met betrekking tot mensenrechten en arbeid. Een managementsysteem moet aanwezig zijn om de naleving van de richtlijnen te borgen. Certificatie is mogelijk door certificatie-instellingen welke geaccrediteerd zijn door de Amerikaanse SA-organisatie. Wereldwijd hebben circa 3.500 organisaties een SA8000-certificaat. Daarvan zijn er circa 1.500 SA8000 certificaten in Europa verstrekt. Het grootste deel is in Italië afgegeven (circa 1.100). In Nederland hebben 5 organisaties een SA8000-certificaat.

Investors in People

Investors in People (IiP) is een keurmerk voor excellent, goed werkgeverschap en een uitstekende werkplek. Wereldwijd hebben circa 14.000 organisaties het IiP-keurmerk, daarvan zijn er 18 in Nederland.

8.2 Certificatie van producten of diensten op basis van arbocriteria

Er is een aantal keurmerken gericht op producten waar in meer of mindere mate criteria zijn opgenomen ten aanzien van arbeidsomstandigheden. Onderscheid kan daarbij gemaakt worden tussen keurmerken als Fairtrade en UTZ en keurmerken als FSC en PEFC. De insteek van Fairtrade is eerlijke handel, doelstelling is om zoveel mogelijk processen van de keten in het land van herkomst te laten plaatsvinden, zonder tussenkomst van de reguliere grote partijen. Hierdoor verbeteren de werkgelegenheid, leefomstandigheden en de arbeidsomstandigheden. UTZ richt zich op de productie van cacao, thee en koffie. Door betere productiemethoden wordt het inkomen van boeren verhoogd; eisen worden gesteld aan de arbeidsomstandigheden. Ook is er aandacht voor het milieu.

Bij FSC en PEFC liggen de oorsprong en nadruk op een ander duurzaamheidsthema en zijn arbeidsomstandigheden daaraan toegevoegd door bijvoorbeeld de naleving van ILO-verdragen te vereisen.

8.3 Informatieverstrekking en verslaggeving van arboprestaties

GRI

Het GRI-format bevat een groot aantal indicatoren die gerelateerd zijn aan arbeidsomstandigheden (Category Social/Labor Practices and Decent Work en Category Social/Human Rights). Deze twee categorieën hebben in totaal 28 van de in totaal 91 specifieke criteria). Van deze 28 hebben er 4 betrekking op 'Occupational Health and Safety' (zie bijlage 3).

De vier rapportage criteria gaan in op:

- de aanwezigheid van overleggen tussen medewerkers en management en de mate waarin het totaal aantal medewerkers is vertegenwoordigd via de overleggen;
- het aantal en type ongevallen, dodelijke ongevallen, arbeidsziekten, verloren werkdagen (verdeeld naar regio en geslacht);
- personeelsleden met hogere aantallen incidenten of hogere kans van werkgerelateerde ziekten;
- gezondheids- en veiligheidsonderwerpen die zijn vastgelegd in overeenkomsten met vakbonden.

OESO-richtlijnen

De OESO-richtlijnen voor arbeid (waaronder kinderarbeid) en mensenrechten bevatten aanbevelingen voor concrete maatregelen. Gerapporteerd kan worden in hoeverre de organisatie invulling heeft gegeven aan de verschillende aanbevelingen.

---

9 Conclusie

MVO bestaat uit drie invalshoeken: People, Planet en Profit. Een groot aantal instrumenten is beschikbaar om het MVO-beleid of onderdelen ervan aantoonbaar te maken. Wanneer we kijken naar instrumenten die internationaal breed zijn geaccepteerd en ook door grote aantallen organisaties worden toegepast is het aantal aanzienlijk beperkter:

- GRI is een internationaal breed geaccepteerd en toegepast format voor MVO-rapportages;
- De ISO 14001-norm voor milieumanagementsystemen is de enige norm op basis waarvan in alle continenten substantiële aantallen organisaties in een grote diversiteit van sectoren zijn gecertificeerd.

De twee bovenstaande instrumenten staan niet los van elkaar. In Nederland is een duidelijk verband te zien. Organisaties die qua transparantie (en toepassing van GRI) verder gaan, zijn ook vaker ISO 14001-gecertificeerd. In de top-10 van de transparantiebenchmark (gebaseerd op GRI) heeft 80% van de 10 hoogst scorende organisaties een gecertificeerd milieumanagementsysteem. Een milieumanagementsysteem helpt organisaties om ook concreet invulling te geven aan de milieunderwerpen waarover GRI vraagt te rapporteren.

De bovenstaande conclusies met betrekking tot de invalshoeken 'planet' en 'people' worden onderstaand toegelicht.

Planet

ISO 14001 dekt alle aan het milieu gerelateerde GRI-rapportagecriteria af. Dit is een substantieel deel van het totaal aantal criteria (34 van de 91 criteria). Wanneer uit wordt gegaan van de eisen uit de ISO 14001:2015 legt ISO 14001 ook de basis voor een aantal algemene GRI-criteria:

- Strategie
- Stakeholder engagement
- Procurement
- Product and service labelling
- Communication
- Compliance

De conclusie is dat met de invoering van ISO 14001 een basis wordt gelegd voor het implementeren en het aantoonbaar maken van een belangrijk deel van het MVO-beleid. Dit wordt ook ondersteund door de wijdverbreide toepassing van ISO 14001.

Met ISO 14001 integrale visie op milieuthema's en basis voor verdieping

Binnen het thema milieu valt een groot aantal onderwerpen. Dit gaat van biodiversiteit, materiaalgebruik, luchtkwaliteit tot energieverbruik. Door ISO 14001 als basis voor het duurzaamheidsbeleid te gebruiken kunnen op een onderbouwde wijze prioriteiten worden gesteld. Verbeteringen ten aanzien van het ene thema kan ten koste gaan van de vooruitgang op een ander thema.

De mogelijke bijdrage aan CO₂-reductie staat bij elke organisatie die ISO 14001 implementeert op de agenda. Hiervoor moet beleid worden ontwikkeld en uitgevoerd. Binnen de ruimte die wettelijke verplichtingen bieden kan een organisatie wel prioriteiten stellen. De significantie van CO₂-reductie ten opzichte van andere milieuaspecten speelt dan een rol. Een blinde focus op CO₂-reductie gaat voorbij aan het belang van andere milieuthema's. Door de focus op CO₂-reductie heeft het Nederlandse overheidsbeleid bijvoorbeeld geleid tot het stimuleren van de aankoop van auto's met dieselmotoren. Deze hebben inderdaad geleid tot CO₂-reductie maar hebben ook een stijging van andere voor de mens direct schadelijke emissies te gevolg. Met een managementsysteem op basis van ISO 14001 wordt een afweging op basis van meerdere milieuaspecten gemaakt.

Op basis van deze afweging kan er vervolgens voor worden gekozen om extra instrumenten in te zetten om verbeteringen bij een bepaald milieuaspect (zoals energie en CO₂-reductie) te realiseren. Instrumenten als ISO 50001 en CO₂-Prestatieladder maken gebruik van de basis die met ISO 14001 is gelegd.

Compliance met zowel wet- en regelgeving als andere afspraken

Van een organisatie die duurzaam onderneemt mag worden verwacht dat in ieder geval wettelijke eisen en andere afspraken met betrekking tot het milieu worden nageleefd. Onder andere afspraken vallen bijvoorbeeld de met de klant overeengekomen milieurelevante specificaties. De ISO 14001-norm vereist dat een organisatie alle eisen heeft geïdentificeerd, maatregelen neemt om er aan te voldoen en zichzelf beoordeelt op het daadwerkelijk voldoen.

Wettelijke eisen zijn vaak ook een belangrijke "aandrijver" voor het doorvoeren van verbeteringen. Zo is een groot aantal organisaties op basis van wettelijke eisen verplicht te investeren in energiebesparende maatregelen die een terugverdientijd hebben van minder dan 5 jaar. Voor een groot aantal installaties zijn er zogenaamde BBT-conclusies waarin de best beschikbare techniek is vastgelegd. Deze BBT-conclusies zijn leidend bij het opstellen van vergunningen.

Voor afnemers (en andere belanghebbenden) is van belang te weten dat een organisatie, waarmee wordt samengewerkt of die opdrachten krijgt, in compliance is met de wet- en regelgeving. Een ISO 14001-certificaat geeft aan dat de organisatie een systematiek heeft om de compliance te borgen, deze wordt steekproefsgewijs getoetst.

ISO 14001 beperkt administratieve lasten

De verschillende instrumenten brengen ook administratieve lasten met zich mee. Dit geldt ook voor de invoering en certificatie op basis van ISO 14001. Ten opzichte van andere instrumenten vallen de administratieve lasten voor ISO 14001-certificatie mee:

- Een groot aantal organisaties is ISO 14001-gecertificeerd en zeer frequent wordt bij inkoop de aanwezigheid van een ISO 14001-certificaat als voorwaarde gesteld of een waardering gegeven. Door het intensieve gebruik kunnen de kosten ook worden 'gedeeld' over een grotere groep afnemers.
- Om ISO 14001 te implementeren moet een organisatie verschillende zaken doen. De ISO 14001-norm is zodanig geformuleerd dat een organisatie alle vrijheid heeft om de zelf de manier te kiezen waarop aan de eisen wordt voldaan. De ISO 14001-norm zorgt ervoor dat een organisatie een groot aantal zaken die een organisatie toch al zou doen (of eigenlijk moeten doen) op een systematische manier doet en zo tot betere resultaten komt.

Internationaal

ISO 14001 wordt wereldwijd toegepast en is ook bij belanghebbenden internationaal bekend. Voor een internationaal werkende organisatie betekent dit dat met één systeem een groot aantal doelgroepen kan worden bereikt.

People

De conclusies met betrekking tot instrumenten gericht op de invalshoek 'people' kunnen als volgt worden samengevat:

- 1 Een alomvattend managementsysteem voor het onderdeel 'people' is niet aanwezig.
- 2 Met een arbo- en veiligheidsmanagementsysteem kunnen belangrijke onderdelen van het onderdeel 'people' binnen het MVO-beleid op een hoger plan worden gebracht.
- 3 Zowel organisaties die duurzaam willen ondernemen als inkopers van producten/diensten zijn zich niet altijd bewust van het belang en mogelijkheden van een gecertificeerd arbo- en veiligheidsmanagementsysteem in het kader van het streven maatschappelijk verantwoord te ondernemen.
- 4 De komst van de internationale ISO 45001-norm zal een stimulans zijn om vaker een managementsysteem te gaan gebruiken.

Binnen de invalshoek 'people' valt een groot aantal verschillende thema's. Het betreft bijvoorbeeld zowel de personen betrokken in de keten van leveranciers als de wijze waarop met het eigen personeel wordt omgegaan. Bestaande instrumenten in het kader van het MVO-beleid zijn vooral gericht op een aantal specifieke thema's (zoals kinderarbeid, eerlijke vergoeding en arbeidsomstandigheden in het buitenland). De aandacht voor deze thema's is vaak gekoppeld aan specifieke productgroepen (zoals textiel, cacao, koffie, thee etc.). Een alles omvattend instrument (zoals ISO 14001 bij milieu) is voor het thema 'People' niet beschikbaar.

Wat ook opvalt is dat de activiteiten gericht op een goede omgang met het eigen personeel (waaronder ook arbeidsomstandigheden) niet zo sterk gekoppeld is aan het uitgangspunt om maatschappelijk verantwoord te ondernemen dan dat dat bij de invalshoek 'planet' het geval is. Dit zien we zowel terug bij opdrachtgevers als bij organisaties zelf. De aandacht voor het eigen personeel (waaronder de arbeidsomstandigheden en veiligheid) is veel minder door de opkomst van het thema MVO beïnvloed dan dat geldt voor het onderwerp milieu. Opdrachtgevers stelden al een groot aantal jaren voordat MVO op de agenda kwam eisen aan de veiligheid van werknemers (bijvoorbeeld door een VCA-certificaat te vereisen). Een verschil met het onderwerp milieu is dat organisaties bij het onderwerp milieu sterker de noodzaak zien zich extern te verantwoorden (door bijvoorbeeld een ISO 14001-certificaat) dan dat dat bij arbeidsomstandigheden het geval is. Dit houdt verband met het feit dat het milieubeleid consequenties heeft voor de omgeving. Bij het onderwerp 'personeel' is die behoefte om zich extern te verantwoorden duidelijk minder, de omgeving ziet namelijk de gevolgen niet. Een uitzondering hierop betreft de inkoop van diensten die op de locatie van de opdrachtgever worden uitgevoerd en waarbij de veiligheid van het personeel aan de orde is. Daar wordt in Nederland het VCA-certificaat vereist en wordt ook het OHSAS 18001-certificaat gebruikt. Dit staat echter los van MVO.

De beschreven ontwikkeling zien we terug in het aantal OHSAS 18001-certificaten. Ondanks een gestage groei van het aantal OHSAS 18001-certificaten blijft het absolute aantal significant lager dan het aantal ISO 14001-certificaten (circa 400 OHSAS 18001-certificaten en 2.400 ISO 14001-certificaten). Onderzoek onder OHSAS 18001-gecertificeerde organisaties in Nederland wijst uit dat een groot deel van deze organisaties kiezen voor de implementatie en certificering vanuit de verantwoordelijkheid die zij voor het welzijn van hun personeel voelen. Er ligt dus wel een duidelijke relatie met het onderwerp MVO. Dit blijkt ook uit het feit dat organisaties die hoger scoren op de Transparantiebenchmark (zie tabel 3 in hoofdstuk 6) vaker over een OHSAS 18001-certificaat beschikken. Organisaties met een OHSAS 18001-certificaat geven aan dat de arbo-prestaties op een hoger niveau komen te liggen.

ISO 45001 de internationale norm voor arbo- en veiligheidsmanagement

In 2017 wordt de internationale norm voor arbo- en veiligheidsmanagementsystemen verwacht. Deze zal de OHSAS 18001 vervangen. Hoewel OHSAS 18001 al wereldwijd breed wordt toegepast is de verwachting dat de komst van de ISO-norm de belangstelling voor het implementeren van een arbo- en veiligheidsmanagementsysteem zal versterken.

Een organisatie kan door de implementatie en certificatie van een arbo- en veiligheidsmanagementsysteem op basis van ISO 45001 invulling geven aan een aantal belangrijke onderdelen uit het 'people' deel van het MVO-beleid (op basis van GRI):

- Arbeidsomstandigheden en veiligheid (vier criteria);
- Een viertal criteria wordt in Nederland op indirecte door ISO 45001 afgedekt omdat deze eisen in wet- en regelgeving zijn opgenomen (diversiteit en gelijke kansen; gelijke beloning voor mannen en vrouwen; vrijheid van organisatie en collectief onderhandelen; kinderarbeid).

Daarnaast legt de ISO 45001-norm ook de basis voor het rapporteren over een aantal algemene GRI-criteria:

- Strategie
- Stakeholder betrokkenheid
- Compliance

Kernthema's en onderwerpen ISO 26000

De ISO 26000 kort uitgelegd

ISO 26000 is een internationale richtlijn voor het implementeren van MVO in een organisatie. Het geeft bedrijven een normatief kader om hun maatschappelijke verantwoordelijkheden zelf te bepalen en geeft adviezen over het structureel invoeren van MVO. Het uitgangspunt is dat een organisatie vanuit een basishouding (7 MVO-principes) samen met haar omgeving (stakeholders) kijkt met welke maatschappelijke thema's (37 onderwerpen) zij aan de slag gaat (implementatie).

In de ISO 26000-richtlijn voor duurzaam ondernemen worden de volgende kernthema's als uitgangspunt genomen:

- Goed bestuur
- Mensenrechten
- Arbeidsomstandigheden
- Milieu
- Eerlijk en integer handelen
- Consumenten
- Maatschappelijke betrokkenheid

Goed bestuur

Opnemen van de algemene MVO-principes in het systeem waarmee de organisatie haar beslissingen neemt en implementeert.

Mensenrechten

- 1 Zorgvuldige doorlichting (Due Diligence) (doorlichten van de levenscyclus van eigen producten en activiteiten ten aanzien van mogelijke schendingen van mensenrechten).
- 2 Mensenrechten risico situaties (monitoren van specifieke risico situaties met betrekking tot mensenrechten bijv. bepaalde landen, ondoorzichtige ketens).
- 3 Vermijden van medeplichtigheid (vermijden van zowel direct complicity, beneficial complicity, als silent complicity).
- 4 Klachtenprocedures (opzetten van een mechanisme om schendingen aan te kaarten en op te lossen).
- 5 Discriminatie van kwetsbare groepen (voorkomen van discriminatie van groepen binnen de scope).
- 6 Burger- en politieke rechten (respecteren van alle geldende individuele economische-, sociale- en culturele rechten op de locaties binnen de scope).
- 7 Economische, sociale en culturele rechten (respecteren van alle geldende individuele burger- en politieke rechten op de locaties binnen de scope).
- 8 Fundamentele arbeidsrechten.

Arbeidsomstandigheden

- 1 Werkgelegenheid en arbeidsrelatie (juridische en morele afspraken aangaande werkgelegenheid en arbeidsrelaties binnen de scope).
- 2 Arbeidsvoorwaarden en omstandigheden (betreft alle primaire en secundaire voorwaarden, en voorzieningen).
- 3 Sociale dialoog (betreft alle vormen van onderhandeling, consultatie en informatie-uitwisseling).
- 4 Veiligheid en gezondheid (nastreven van het hoogst mogelijke niveau van fysieke, mentale en sociale welzijn van de werknemers binnen de scope).
- 5 Persoonlijke ontwikkeling (het vergroten van de opties van de werknemers door middel van vaardigheden en functioneren).

Milieu

- 1 Preventie van vervuiling (betreft alle emissies aan lucht, afgiften aan water, generatie van afval, vrijkomen van giftige en gevaarlijke chemicaliën, alle andere identificeren vormen van vervuiling).
- 2 Duurzaam gebruik hulpbronnen (betreft energie-efficiëntie, waterconservering en -hergebruik, efficiënt materiaalgebruik).
- 3 Klimaatverandering vermindering en aanpassing (betreft alle maatregelen gericht op het terugdringen van de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen (mitigatie), en het reduceren van de kwetsbaarheid van de organisatie ten aanzien van klimaatverandering (adaptatie)).
- 4 Bescherming en herstel van natuurlijk milieu (gerelateerd aan ecosystemen, biodiversiteit, gebruik van land en natuurlijke bronnen).

Eerlijk en integer handelen

- 1 Anti-corruptie (alle maatregelen gericht op het voorkomen van corruptie en omkoping binnen de scope. Opmerking SCCM: relevant binnen de branche).
- 2 Verantwoorde politieke betrokkenheid (de beïnvloeding van politieke processen op grote schaal).
- 3 Eerlijke concurrentie (voldoen aan wetgeving, hanteren van interne codes, antitrust en anti-dumping maatregelen, geen misbruik maken van sociale onevenwichtigheid).
- 4 Bevordering MVO binnen invloedssfeer (het positief beïnvloeden van andere organisaties binnen de eigen invloedssfeer).
- 5 Respecteer eigendomsrechten (het respecteren van alle vormen van eigendomsrechten).

Consumenten

- 1 Eerlijke marketing, informatie en contractvoorwaarden (betreft eerlijke communicatie aan consumenten over producten, diensten, voorwaarden).
- 2 Bescherming consumentengezondheid en -veiligheid (betreft alle mogelijke risico's in het gebruik van een product).
- 3 Duurzame consumptie (betreft Principle 8 van de Rio Declaration on Environment and Development, het terugdringen van niet-duurzame productie- en consumptiepatronen).
- 4 Consumentenservice, -support, en klachtenafhandeling (gerelateerd aan de behoeften van consumenten na aanschaf van het product).
- 5 Bescherming consumentengegevens en -privacy (het verzamelen van consumentengegevens met respect voor privacy wet- en regelgeving).
- 6 Toegang tot essentiële diensten (het mogelijk ontzeggen van essentiële diensten aan consumenten).
- 7 Educatie en bewustzijn (gericht op het realiseren van gefundeerde aankoopbeslissingen en verantwoorde consumptie).

Maatschappelijke betrokkenheid

- 1 Maatschappelijke betrokkenheid (iedere vorm van betrokkenheid in de directe gemeenschappen van de vestigingen).
- 2 Educatie en cultuur (het bewaken van lokale culturele waarden en tradities in landen of gemeenschappen waarin de eigen activiteiten plaatsvinden).
- 3 Creatie van werkgelegenheid en ontwikkeling van vaardigheden (betreft alle activiteiten met een consequentie voor werkgelegenheid en vaardigheden van de omgeving).
- 4 Technologische ontwikkeling (bedoeld voor het brengen van technologische kennis naar lokale (ontwikkelings)gebieden).
- 5 Creatie van welvaart en inkomen (betreft alle activiteiten met een consequentie voor welvaart en inkomen van de directe omgeving).
- 6 Gezondheid (iedere vorm van negatieve of positieve impact op de gezondheid van de lokale gemeenschap).
- 7 Sociale investeringen (bijv. voedselprogramma's in internationale context, of sponsoring van initiatieven in lokale gemeenschap).

CO₂-Prestatieladder

De ladder kort uitgelegd

Voor het doel van de ladder wordt aangegeven:

- bedrijven te stimuleren om de eigen CO₂-uitstoot - en die van hun leveranciers - te kennen en
- permanent te zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de uitstoot als gevolg van de eigen bedrijfsvoering en de eigen projecten terug te dringen.

De ladder stimuleert bedrijven vervolgens om

- die maatregelen daadwerkelijk uit te voeren en bovendien
- de verworven kennis transparant te delen en
- samen met collega's, kennisinstellingen, maatschappelijke partijen en overheden actief te zoeken naar mogelijkheden om de uitstoot gezamenlijk verder terug te dringen.

Indeling van de eisen van de CO₂-Prestatieladder

- 6.1 Algemene Eisen
  - 6.1.1 Eisen aan processen voor continue verbetering¹⁾
    - 6.1.1.1 Interne audit²⁾
    - 6.1.1.2 Directiebeoordeling³⁾
    - 6.1.1.3 Ladderbeoordeling door de LadderCI
  - 6.1.2 Eisen aan projecten⁴⁾
  - 6.1.3 Eisen aan de Verplichte Internetpublicatie⁵⁾
  - 6.1.4 Eisen aan de contributie aan de SKAO
- 6.2 Auditchecklijsten⁶⁾
  - 6.2.1 Invalshoek A: Inzicht
  - 6.2.2 Invalshoek B: Reductie
  - 6.2.3 Invalshoek C: Transparantie
  - 6.2.4 Invalshoek D: Participatie

- 1) Een managementsysteem is nodig om hier invulling aan te kunnen geven. De eisen voor continue verbetering zijn op verschillende plekken in de norm geformuleerd. Beoordeling van de continue verbetering tenminste jaarlijks via de interne audits en de directiebeoordeling.
- 2) Interne audits worden minimaal 1x per jaar uitgevoerd. Hierin worden beoordeeld de relevante eisen en de bijbehorende doelstellingen uit het certificatieschema behorend bij het ladderniveau.
- 3) Directiebeoordeling wordt tenminste 1x per jaar uitgevoerd.
- 4) De ladder is van toepassing op het gehele project inclusief alle projecten. Ten behoeve van de audit wordt een lijst opgesteld van alle projecten waar gunningsvoordeel is verkregen. Uit deze projecten trekt de CI een steekproef voor de audit.

- 5) Vanaf niveau 3 is het verplicht specifieke informatie openbaar te maken. Dit betreft tenminste de informatie (en documentatie) zoals aangegeven in de toelichting op de eisen 3.B.1, 4.B.2, 5.B.1, 3.C.1, 5.C.1, 3.D.1, 4.D.1, 5.D.3. Voorbeelden zijn doelstellingen, behaalde resultaten, projecten.
- 6) De auditchecklijsten bevatten per invalshoek (A t/m D), een tabel met eisen waaraan moet worden voldaan, maar ook doelstelling per eis, de scorerichtlijn, toelichting op de eisen, minimum criteria voor de ladderbeoordeling en richtlijnen voor de werkwijze van de LadderCI. Ter voorbereiding van de audit door de LadderCI voert de organisatie zelf een evaluatie uit van de werking en implementatie van de CO₂-Prestatieladder; de zelfevaluatie.

Belangrijke verplichtingen uit de CO₂-Prestatieladder

Eisen worden gesteld ten aanzien van:

- Inzicht in het energieverbruik en mogelijkheden tot verbetering. Bij een hogere trede moet het inzicht breder, dieper en beter onderbouwd zijn. Vanaf trede 4 moet bijvoorbeeld ook het energieverbruik in de keten (scope 3) worden meegenomen.
- Doelstellingen en plannen voor CO₂-reductie. Het gaat om doelstellingen en plannen voor de reductie van zogenaamde scope 1 en 2 emissies. Vanaf trede 3 dienen de door SKAO opgestelde 'maatregellijsten' als referentie te worden gebruikt. Aangegeven moet worden in hoeverre de maatregelen wel/niet worden toegepast. Vanaf trede 4 moeten ook doelstellingen en plannen voor de reductie in de keten worden opgesteld (scope 3). Bij trede 4 en 5 moet er ook worden gerapporteerd en gecommuniceerd op internet. Bij trede 5 is de realisatie van de doelstellingen een punt van beoordeling.
- In- en externe communicatie. Voor de realisatie van de reductieplannen is intern draagvlak van belang. Vanaf trede 3 moet ook extern worden gecommuniceerd en dient er ook een communicatieplan te zijn. Bij trede 4 en 5 moet er een regelmatige dialoog zijn met belanghebbende bij overheid en Ngo's en moet rekening worden gehouden met de door belanghebbende partijen aangegeven 'punten van zorg'. Bij trede 5 moet de organisatie zich publiekelijk committeren aan een reductieprogramma van de overheid of NGO. Communicatie is van belang om andere organisaties een referentie/benchmark te geven.
- Participatie in en initiëren van sectorbrede projecten gericht op CO₂-reductie. Vanaf de derde trede wordt een actieve betrokkenheid bij sector- of keteninitiatieven om de reductie te realiseren. Bij trede 4 wordt een initiërende rol van de organisatie verwacht en bij trede 5 dient er ook samenwerking met de overheid en/of Ngo's te zijn bij de opzet van initiatieven en ook budget vrij gemaakt te zijn.

Onderscheid in scope 1, 2 en 3

- Scope 1:** Directe emissies van de eigen installaties (in eigendom of onder controle van de organisatie). Het gaat bijvoorbeeld om installaties waarbij bijvoorbeeld gas en olie als brandstof wordt gebruikt. Ook het eigen wagenpark valt hieronder.
- Scope 2:** Indirecte emissies die bij derden ontstaan maar worden veroorzaakt door activiteiten van de organisatie. Het gaat in het bijzonder om het verbruik van elektriciteit en warmte die door derden worden opgewekt.
- Scope 3:** Overige indirecte emissies die worden veroorzaakt door de activiteiten van de organisatie maar ontstaan bij derden. Het betreft emissies verbonden aan ingekochte materialen (downstream) en emissies verbonden aan de door de organisatie geleverde producten of diensten (upstream).

Een beperkt aantal eisen is niet van toepassing op kleinere organisaties (bijv. wanneer het gaat om het initiëren van sectorprojecten) en mogen worden uitgesloten.

GRI (Global Reporting Initiative)

De GRI kort uitgelegd

De GRI-richtlijn (inmiddels de 4de versie: G4) is opgezet om:

- organisaties te helpen bij het bepalen van doelstellingen, het meten van de prestatie en het managen van veranderingen om hiermee de uitvoering te verduurzamen;
- transparantie in gegevens te realiseren;
- te helpen bij het opzetten van een duurzaamheidsverslag wat door zijn inhoud toegevoegde waarde biedt voor de lezer;
- vergelijking met andere duurzaamheidsverslagen mogelijk te maken.

De GRI bestaat uit General standard disclosures and specific standard disclosures.

De specific standard disclosures betreffen Economic, Environmental, Social. Elke categorie bestaat uit een aantal indicatoren. De organisatie kiest zelf hoe volledig zij de rapportage wil maken en welke indicatoren in de rapportage worden gerapporteerd.

In hoofdlijnen ziet de indeling er als volgt uit. We laten hier alleen voor de onderwerpen milieu en Occupational Health and Safety zien welke indicatoren er in de GRI zitten:

General standard disclosures (58 indicatoren op de genoemde onderwerpen)

- Strategy and Analysis
- Organizational Profile
- Identified Material Aspects and Boundaries
- Stakeholder Engagement
- Report Profile
- Governance
- Ethics and Integrity
- Disclosures on Management Approach
  - Category Economic (9 indicators)
  - Category Environmental (34 indicators)
  - Category Social/Labor Practices and Decent Work (16 indicators)
- Waaronder Occupational Health and Safety
  - Category Social/Human Rights (12 indicators)
  - Category Social/Society (11 indicators)
  - Category Social/Product Responsibility (9 indicators)

Hieronder de indicatoren voor Environment en voor Occupational Health and Safety

SUB CATEGORIES ENVIRONMENT (11)	INDICATORS ENVIRONMENT (34)
Materials	<ul style="list-style-type: none"> → Materials used by weight or volume → Percentage of materials used that are recycled input materials
Energy	<ul style="list-style-type: none"> → Energy consumption within the organization → Energy consumption outside of the organization → Energy intensity → Reduction of energy consumption → Reductions in energy requirements of products and services
Water	<ul style="list-style-type: none"> → Total water withdrawal by source → Water sources significantly affected by withdrawal of water → Percentage and total volume of water recycled and reused
Biodiversity	<ul style="list-style-type: none"> → Operational sited owned, leased, managed in, or adjacent to, protected areas of high biodiversity value outside protected areas → Description of significant impacts of activities, products, and services on biodiversity in protected areas and areas of high biodiversity value outside protected areas → Habitats protected or restored → Total number of IUCN red list species and national conservation list species with habitats in areas affected by operations, by level of extinction risk
Emissions	<ul style="list-style-type: none"> → Direct greenhouse gas (GHG) emissions (scope 1) → Energy indirect greenhouse gas (GHG) emissions (scope 2) → Other indirect greenhouse gas (GHG) emissions (scope 3) → Greenhouse gas (GHG) emissions intensity → Reduction of greenhouse gas (GHG) emissions → Emissions of ozone-depleting substances (ODS) → NOx, SOx, and other significant air emissions
Effluent and Waste	<ul style="list-style-type: none"> → Total water discharge by quality and destination → Total weight of water by type and disposal method → Total number and volume of significant spills → Weight of transported, imported, exported, or treated waste deemed hazardous under the terms of the Basel Convention Annex I, II, III, and VIII, and percentage of transported waste shipped internationally → Identity, size, protected status, and biodiversity value of water bodies and related habitats significantly affected by the organization's discharges of water and runoff
Products and Services	<ul style="list-style-type: none"> → Extent of impact migration of environmental impacts of products and services → Percentage of products sold and their packaging materials that are reclaimed by category
Compliance	<ul style="list-style-type: none"> → Monetary value of significant fines and total number of non-monetary sanctions for non-compliance with environmental laws and regulations
Transport	<ul style="list-style-type: none"> → Significant environmental impacts of transporting products and other goods and materials for the organization's operations, and transporting members of the workforce
Overall	<ul style="list-style-type: none"> → Total environmental protection expenditures and investments by type
Supplier Environmental Assessment	<ul style="list-style-type: none"> → Percentage of new suppliers that were screened using environmental criteria → Significant actual and potential negative environmental impacts in the supply chain of actions taken
Environmental Grievance Mechanisms	<ul style="list-style-type: none"> → Number of grievances about environmental impacts filed, addressed, and resolved through formal grievance mechanisms

SUB CATEGORY**OCCUPATIONAL HEALTH
AND SAFETY****INDICATORS OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY (4)**

- Percentage of total workforce represented in formal joint management-worker health and safety committees that help monitor and advise on occupational health and safety programs
  - Type of injury and rates of injury, occupational diseases, lost days, and absenteeism, and total number of work-related fatalities, by region and by gender
  - Workers with high incidence or high risk of diseases related to their occupation
  - Health and safety topics covered in formal agreements with trade unions
-

BIJLAGE 4

ISO 14001 en ISO 45001

ISO 14001:2015 MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM	ISO DIS 45001 (versie februari 2015, alleen nog in het Engels beschikbaar) Arbo- en veiligheidsmanagementsysteem
1 Onderwerp en toepassingsgebied	1 Scope
2 Normatieve verwijzingen	2 Normative references
3 Termen en definities	3 Terms and definitions
4 Context van de organisatie 4.1 Inzicht in de organisatie en haar context 4.2 Inzicht in de behoeften en verwachtingen van belanghebbenden 4.3 Het toepassingsgebied van het milieumanagement-systeem vaststellen 4.4 Milieumanagementsysteem	4 Context of the organization 4.1 Understanding the organization and its context 4.2 Understanding the needs and expectations of workers and other interested parties 4.3 Determining the scope of the OH&S management system 4.4 OH&S management system
5 Leiderschap 5.1 Leiderschap en betrokkenheid 5.2 Milieubeleid 5.3 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de organisatie	5 Leadership and worker participation 5.1 Leadership and commitment 5.2 OH&S policy 5.3 Organizational roles, responsibilities, accountabilities and authorities 5.4 Participation and consultation
6 Planning 6.1 Acties om risico's en kansen op te pakken 6.1.1 Algemeen 6.1.2 Milieuaspecten 6.1.3 Complianceverplichtingen 6.1.4 Acties plannen 6.2 Milieudoelstellingen en de planning om ze te bereiken 6.2.1 Milieudoelstellingen 6.2.2 Acties plannen om milieudoelstellingen te bereiken	6 Planning 6.1 Actions to address risks and opportunities 6.1.1 General 6.1.2 Hazard identification and assessment of OH&S risks 6.1.3 Determination of legal requirements and other req. 6.1.4 Planning to take action 6.2 OH&S objectives and planning to achieve them 6.2.1 OH&S objectives 6.2.2 Planning to achieve OH&S objectives
7 Ondersteuning 7.1 Middelen 7.2 Competentie 7.3 Bewustzijn 7.4 Communicatie 7.4.1 Algemeen 7.4.2 Interne communicatie 7.4.3 Externe communicatie 7.5 Gedocumenteerde informatie 7.5.1 Algemeen 7.5.2 Creëren en actualiseren 7.5.3 Beheersing van gedocumenteerde informatie	7 Support 7.1 Resources 7.2 Competence 7.3 Awareness 7.4 Information and communication 7.5 Documented Information 7.5.1 General 7.5.2 Creating and updating 7.5.3 Control of documented information

---

ISO 14001:2015**MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM****ISO DIS 45001**

(versie februari 2015, alleen nog in het Engels beschikbaar)
Arbo- en veiligheidsmanagementsysteem

---

8 Uitvoering

- 8.1 Operationele planning en beheersing
- 8.2 Voorbereid zijn en reageren op noodsituaties

8 Operations

- 8.1 Operational planning and control
    - 8.1.1 General
    - 8.1.2 Hierarchy of control
  - 8.2 Management of change
  - 8.3 Outsourcing
  - 8.4 Procurement
  - 8.5 Contractors
  - 8.6 Emergency preparedness and response
-

9 Evaluatie van de prestaties

- 9.1 Monitoren, meten, analyseren en evalueren
    - 9.1.1 Algemeen
    - 9.1.2 Evalueren van compliance
  - 9.2 Interne audit
    - 9.2.1 Algemeen
    - 9.2.2 Intern auditprogramma
  - 9.3 Directiebeoordeling
-

9 Performance evaluation

- 9.1 Monitoring, measurement, analysis and evaluation
    - 9.1.1. General
    - 9.1.2. Evaluation of compliance
  - 9.2 Internal audit
    - 9.2.1 Internal audit objectives
    - 9.2.2. Internal audit process
  - 9.3 Management review
-

10 Verbetering

- 10.1 Algemeen
  - 10.2 Afwijkingen en corrigerende maatregelen
  - 10.3 Continue verbetering
-

10 Improvement

- 10.1 Incident, nonconformity and corrective action
  - 10.2 Continual improvement
    - 10.2.1 Continual improvement objectives
    - 10.2.2 Continual improvement process
-

Contact

U bent van harte uitgenodigd uw vraag aan ons voor te leggen.
Bedrijven, organisaties, adviseurs, toezichthouders, certificatie-instellingen
en andere belanghebbenden helpen we graag verder.

Mijn.sccm is hét kennisplatform voor ISO 14001 en OHSAS 18001.
Op mijn.sccm vindt u onder andere samenvattingen van de meest relevante
milieu- en arbowet- en -regelgeving en halfjaarlijkse overzichten van
gewijzigde wet- en regelgeving. Kijk op mijn.sccm.nl en meld u aan!

Stichting Coördinatie Certificatie Milieu- en arbomanagementsystemen

Postbus 13507
2501 EM Den Haag
T 070 - 362 39 81
info@sccm.nl
www.sccm.nl

Uitgave SCCM, Den Haag, april 2017